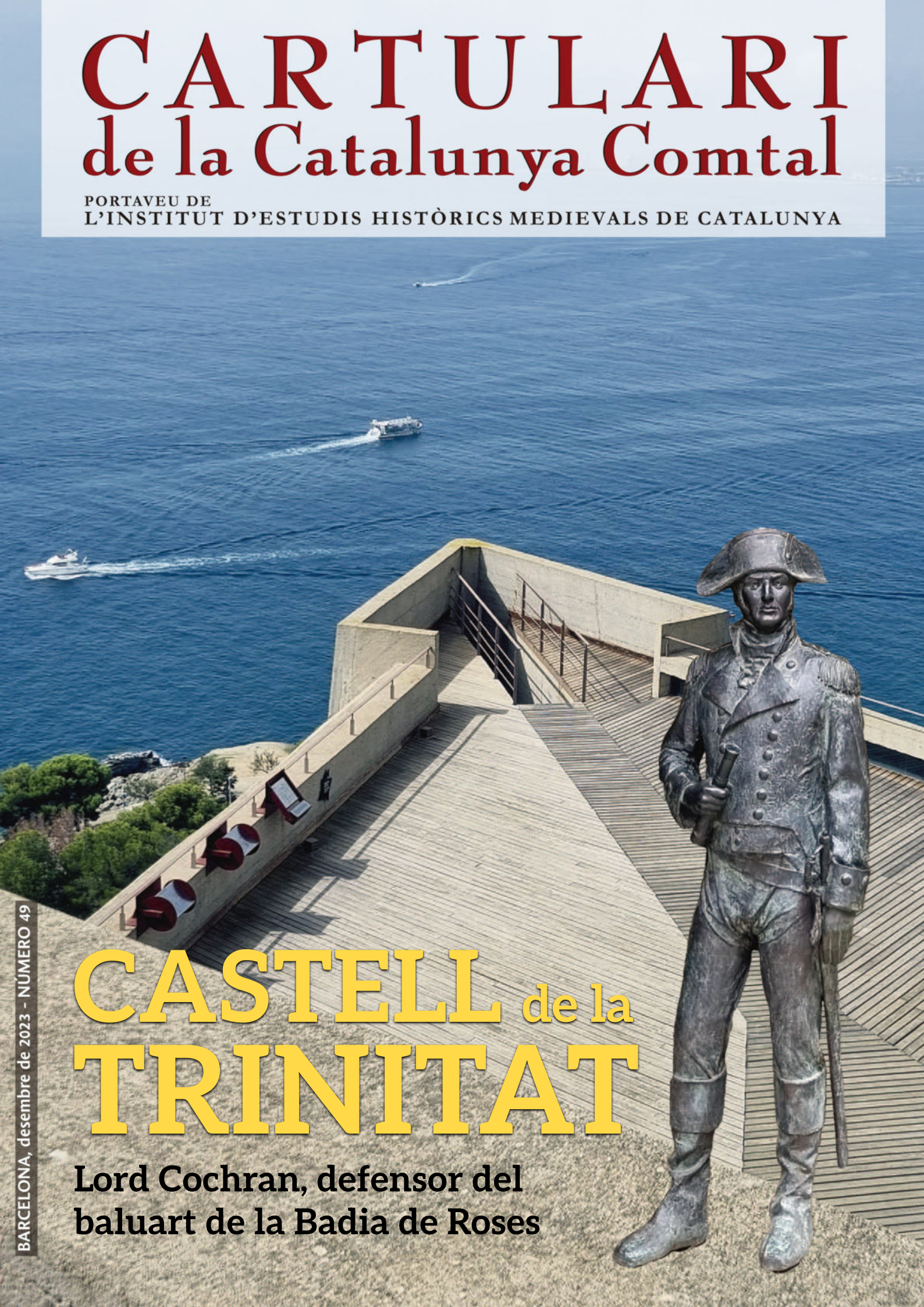

CARTULARI de la Catalunya Comtal

PORTAVEU DE
L'INSTITUT D'ESTUDIS HISTÒRICS MEDIEVALS DE CATALUNYA

CASTELL de la TRINITAT

Lord Cochran, defensor del
baluart de la Badia de Roses

AQUESTA PUBLICACIÓ ES DISTRIBUEIX ALS CENTRES OFICIALS I CULTURALS DEL NOSTRE PAÍS I A L'ESTRANGER

RELACIÓ DELS CASALS CATALANS QUE REBEN EL CARTULARI DE L'INSTITUT

ESPANYA:

- Associació Espai Catalunya Topalekua- Sant Sebastià - Donostia.
- Cercle Català d'Araba. - Gazteiz-Vitoria.
- Cercle Català de Madrid - Madrid.
- Casa Catalana de Saragossa - Saragossa.
- Casa de Catalunya de Sevilla - Sevilla.
- Casal Català de Tenerife - Adeje (Tenerife).
- Fundació Carles Salvador - Benassal - Castelló

EUROPA:

ALEMANYA:

- Centre Català de Munic.- München.
- Associació Catalana d'Hamburg "El Pont Blau".

AUSTRIA:

- Casal Català de Viena - Viena.

BELGICA:

- Casal Català de Brussel·les - Etteerbeek - Tevueren.
- Casa de la República. - Waterloo.

FRANÇA:

- Cercle Català de Marsella - Marseille.
- Casal Català de Tolosa de Llenguadoc - Toulouse.
- Casal de Catalunya de París - París.
- Centre Cultural Català de Perpinyà - Casal Jaume I - Perpinyà.
- Casal Català de Grenoble - Grenoble.
- Centre Català d'Occitània - Samazan.
- Casal Català de Nantes "Tirant lo Blanc" - Nantes.

ITÀLIA:

- Associació Catalans a Roma - Roma.

LUXEMBURG:

- Centre Català de Luxemburg - Luxemburg.

SUÈCIA:

- Les Quatre Barres d'Estocolm - Stockhom.

SUÏSSA:

- Centre Català de Lausana - Lausanne.
- Casal Català de Zurich - Zurich.
- Centre Català de Basilea - Birsfelden.

RESTO DEL MÓN:

ARGENTINA:

- Associació Catalana de Socors Mutus "Montepio de Montserrat" - Buenos Aires.
- Casal Català de Bahía Blanca - Bahía Blanca.
- Casal de Catalunya de Buenos Aires - Buenos Aires.
- Les Quatre Barres Castelar - Castelar - Buenos Aires.
- Centre Català de Mendoza - Mendoza.
- Centre Català de Rosario - Rosario.
- Centre Català de Venado Tuerto - Venado Tuerto, Santa Fe.
- Casal Català de Mar del Plata.
- Casal de Catalunya de Santa Fe.
- Casal Català de Córdoba - Córdoba.
- Casal dels Països Catalans de la Plata - La Plata.
- Casal de Catalunya de Paraná - Paraná, Entre Ríos.
- Centre Català de Capitán Sarmiento - Capitán Sarmiento.

BRASIL:

- Associação Cultural Catalonia - São Paulo-SP.

CANADÀ:

- Casal Català de Vancouver - Burnaby, BC
- Casal dels Països Catalans de Toronto - Toronto, ON

COLÒMBIA:

- Comunitat Catalana de Colòmbia - Santa Fe de Bogotà, DC.

COSTA RICA:

- Casal Català de Costa Rica - San José.

CUBA:

- Societat de Beneficència de Naturals i Descendants de Catalunya - La Habana.

EL SALVADOR:

- Casal Català d'El Salvador - El Salvador.

EQUADOR:

- Casal Català de Quito - Quito
- Casal Català de Guayaquil
- Casal Català "Jorge Butinà" - Cuenca.

JAPÓ:

- Centre Català de Kansai - Osaka.
- Casal Català Tokyo - Tòquio

MÈXIC:

- Orfeó Català de Mèxic, A.C. México D.F.
- Casal Català de la Península del Yucatán - Mèrida, YU.

PARAGUAI:

- Centre Català d'Asunción - Asunción.

URUGUAI:

- Casal Català de Montevideo - Montevideo.

VENEÇUELA:

- Centre Català de Caracas - Caracas.

XILE:

- Centre Català de Santiago de Xile - Santiago de Xile.

Aquest CARTULARI és el portaveu de l'Institut, de publicació semestral. És una entitat convenientment legalitzada i domiciliada al Cap i Casal de Catalunya, i que té per finalitat aplegar als afeccionats a la història medieval de Catalunya i altres activitats del nostre País.

Jaume Bertomeu
Editor

Lluïsa Goberna
Directora

Carles Aparicio
Consell de Redacció

Manel Esteban
Coordinador de
visites culturals

Redactors i

Col·laboradors:

Joan Andrés
Carles Aparicio
Bartomeu Bioque
Ramon Canyelles
Armand Esteso
Toni Font
Maribel Gallèn
Àngel Gordon
Glòria Jara
Jaume Martell
Eliseu Massana
Robert Porta
Nati Regàs
Lluís Roldán
Manel Tosca

Maquetació i Disseny

Lluïsa Goberna

Corrector:

Joan Anton Font

Webmaster:

David Ballesteros

Redacció i

Administració:

Casanova, 43,
Esc. Dret. Entl. 3r.
08011 BARCELONA
Tel. 667 760 309

E-mail:

institut@cartulari.cat
estament@cartulari.cat
www.cartulari.cat

Capçalera:

Copy-Art-Institut.

Impressió:

Copyluz

Dipòsit Legal:

B-51863-01

Els articles signats són de la sola responsabilitat de l'autor i l'equip del Cartulari no necessàriament ha d'estar d'acord amb el contingut dels mateixos.

EDITORIAL

Hi ha moments en què costa d'expressar les paraules, no flueixen de la forma que voldríem. Es queden dins i es neguen a sortir. Parlo de les paraules escrites. I és que portem un llarg temps que estem rodejats de tants conflictes que ens tenen bastant saturats.

Va ser la pandèmia de la Covid, que d'una forma més suau s'ha quedat entre nosaltres com una variant de la grip; la Guerra d'Ucraïna; el canvi climàtic, i una de les seves conseqüències, la sequera, que cada vegada s'està fent més evident, perillosament més activa. I ara l'actual Guerra d'Israel amb els palestins. I per acabar-ho d'adobar el ressorgiment de l'extrema dreta i el feixisme, que mai havia desaparegut, però que ara està sortint amb més força per tota Europa i altres parts del món. És un mai acabar, amb totes aquestes circumstàncies tan difícils de pair que, encara que no vulguem, ens estan afectant, ja que estem en un món totalment globalitzat.

Molts diran que en totes les èpoques hi ha hagut conflictes de tota mena i tenen raó, la història ens ho explica molt bé, però potser per això si mirem la història, nosaltres que som aficionats a ella, sobretot a l'Edat Mitjana, és bastant desolador pensar que a pesar del gran avenç que s'ha fet en tots els camps i majoritàriament en tecnologia, en realitat, com a éssers humans no hem avançat tot el que seria de desitjar i de vegades no podem deixar de pensar en un cert paral·lelisme.

Ens agradaria poder dir que aquelles èpoques passades queden endarrere i així és en quant a les dones que ho tenien tan difícil per estudiar i, per tant, no podien exercir cap professió que estava destinada als homes, i si ho feien estaven perseguides i moltes d'elles condemnades. En podeu veure un exemple en l'interior d'aquestes pàgines amb la història de Gueraula de Codines, guaridora i remeiera. Això actualment al món occidental ja està totalment superat, però en altres cultures ja veiem el que està passant amb les dones, totalment subjugades als homes sense cap classe de llibertat i sent víctimes de la violència de gènere. Per consegüent, hem avançat tant?

Quant a les cruentes i contínues guerres medievals de cos a cos amb espases i catapultes hem passat a fer-les amb tancs i míssils, encara més devastadores. Les intrigues de palau entre nobles i reis avui en dia es continuen fent i molt, entre polítics. I palau també té un paper important en aquests tripijocs. Els diners i el poder segueixen sent els valors principals. I amb molts més paral·lelismes que ens aniríem trobant amb aquelles èpoques llunyanes, i que alguns ens toquen a nosaltres de ben a prop.

Potser en el fons tot continua igual. L'únic que canvia són els decorats i els actors. Així doncs, com no voldria fer una representació de la història només derrotista, també direm que per una altra banda hi ha una bona part de la societat que s'esforça perquè hi hagi canvis profunds i no continuem cometent els mateixos errors una vegada i una altra. La utopia d'un món sense guerres, millores i justícia social per a tothom, encara no ha arribat, però potser algun dia ens podrem treure aquest pes mort del damunt. **IMAGINE...**

Lluïsa Goberna

SUMARI

Portada.

Castell de la Trinidad (Roses)
i escultura de Lord Cochran **Pàg. 1**

Casals Catalans. D'arreu del món **Pàg. 2**

Editorial. Redacció i administració **Pàg. 3**

Ressenya d'activitats **Pàg. 5**

Article d'opinió **Pàg. 66**

Sopar d'Estiu

Presentació Cartulari 48 **Pàg. 70**

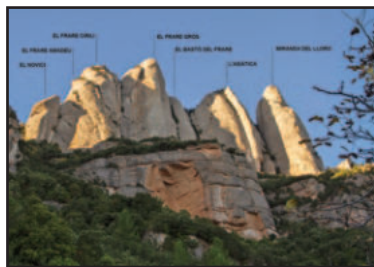
Beat de Liébana (Còdex de Girona) **Pàg. 6**

El Beatus de Girona és una versió il·lustrada dins de l'ampli nombre de còpies fetes al llarg dels segles centrals de l'edat mitjana al comentari de l'Apocalipsi, escrit pel monjo Beat de Liébana.

Montserrat, símbol, llegenda i tradició **Pàg. 12**

Antigament les cambres subterrànies dels temples servien d'estatge a les estàtues d'Isis, les quals es van transformar, quan el cristianisme es va introduir a la Gàl·lia, en aquestes verges negres...

Els insectes i altres animalons al segle X **Pàg. 18**

Argumentarem creences i faules d'aquests petits hostes dels nostres jardins, cases i cossos. O potser millor dir-ne socis, perquè sense la seva pol·linització pocs vegetals menjàriem i per contra...

La Ruta del Cister a Catalunya **Pàg. 26**

A la fi del segle XI una renovació espiritual va recórrer Europa i joves monjos es van escindir del vell orde benedictí de Cluny, fundat l'any 910, a fi de cenyir-se a l'estricta observança...

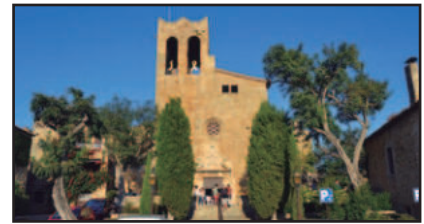

Castelló d'Empúries i Roses, dos indrets emblemàtics de l'Alt Empordà **Pàg. 36**

En arribar a la vila, la nostra guia, l'Arianna Comas, ja ens estava esperant per començar tot el recorregut que tenia programat. La primera parada va ser a la Plaça dels Homes,...

El Castell de Pals i de Benedormiens, units per la mateixa senyoria **Pàg. 54**

A la comarca del Baix Empordà, avui en dia, encara hi ha testimoniatge de molts castells, uns restaurats i altres en runes, però tots ells ajuden a conèixer la història de l'edat mitjana.

Gueraula de Codines, guaridora **Pàg. 62**

Des de l'antiguitat, les dones han estat les encarregades de la família i la llar. Històricament les dones, fora de l'àmbit familiar, estaven excloses de les activitats socialment més...

40 anys de la col·locació del relleu del beat Francesc Castelló **Pàg. 68**

El 2 d'octubre de 1983, fa 40 anys, fou inaugurat i beneït el relleu en pedra del beat a la façana principal del monestir de Montserrat. El relleu fou esculpit per l'escultor Ramon Cuello i Riera,...

RESSENYA D'ACTIVITATS

30 de juny de 2023

Es va celebrar el **Sopar d'Estiu** i presentació del **CARTULARI** número 48. L'esdeveniment va tenir lloc al Restaurant Ca's Menestral de l'Hotel **IBEROSTAR SELECTION PASEO DE GRACIA** de Barcelona.

16 i 17 de setembre de 2023

Sortida cultural guiada a **Castelló d'Empúries i Roses**. Hospedatge a l'**Hotel Canet** de Castelló d'Empúries.

EN PREPARACIÓ...

La sortida que teníem programada per anar a Foix (sud de França) el cap de setmana del 20, 21 i 22 d'octubre passat i que finalment per diversos motius no es va poder realitzar, la tornarem a programar per aquesta primavera.

La tenim ja quasi preparada i quan sapiguem les dades que ens vagin bé per tornar-la a fer us avisarem amb antelació.

DESCOBERTA

per l'Ariège

TERRITORIS EXTRAORDINÀRIS

FOIX Sud de France

20 - 22 d'Octubre del 2023

Divendres 20

Punt de Trobada a les 7,00 ja esmorzats - Placeta de Vicenç Albert Ballester, baixant per l'Arc de Triomf a la dreta

Sortirem de Barcelona a les 7,15 h Barcelona / Àrea de Servei 140 qms - 1 h 35'

No es desista, la còmera fotogràfica, l'antenna, calçat esportiu (permanència), guaitam peja d'altell i una tovallolista.

Àrea de servei del Túnel del Cadi - Porta Cerdanya - Repsol 8h 55' - descans de 30' / 9h 25'

En aquesta Descoberta, visitarem 2 espectaculars Grutes de l'època dels Cromanyons i d'altres, i dos Castells, el de Foix també espectacular i l'altre que va ser un dels últims refugis càtars... Tingueu en compte que les temperatures de les Coves son a l'entorn dels 15 graus.

Distància aprox. 83,5 qm 1 h 23' - 10 h 33'

Cova de Lombrives

Visita aprox. 2,30 h
10,33 / 13,00 h

Museu de la Prehistòria Surban

Dinar i Visita aprox. 4 h
13,20 / 17,20 h

Dinar en el Restaurant i Visita al Museu

Distància aprox. 5,8 qm 15'
Arribada aprox. 17,35 h

La Cova de Lombrives és una de les coves més grans i fascinant d'Europa. La cova impressiona als viatgers amb les seves immenses galeries, estalactites i estalagmites gegants i el seu llac d'un color incomparable.

Distància aprox. 5,8 qm 20' - 13,20 h

Gruta de Bèdeilhac

De camí a Foix, farem una aturada en la boca de la Gruta per tenir-ne constància i deixar-la pendent per la propera Descoberta per l'Ariège.

El juliol de 1908, en ser trobats restes a les parets, un protolít, d'època paleolítica i van ser arqueològiques, - avui les grutes del departament d'Ariège.

Declarada monument històric el 1929.

Distància aprox. 24,3 qm 30' Arribada aprox. 18,30 h

P'tit Dej-Hôtel Foix

Després anirem a l'Hotel situat a 10' del Castell de Foix on farem el Check-in i on tindrem una bona estona per descansar i a continuació, sopar, reposar, dormir i esmorzar per a l'endemà continuar descobrint llocs d'aquest territori tant especial.

FOIX

DESCOBERTA

per l'Ariège

TERRITORIS EXTRAORDINÀRIS

FOIX Sud de France

20 - 22 d'Octubre del 2023

Dissabte 21

No es desista, la còmera fotogràfica, l'antenna, calçat esportiu (permanència), guaitam peja d'altell i una tovallolista.

Trobada per Esmorzar 9,00 h
En acabar d'esmorzar anirem a visitar el Castell de Foix tot passejant pel poble.

Distància aprox. 500 m 10'

Castell de Foix

Durant la visita, descobrirem un museu departamental divertit i interactiu que ens permetrà ser els testimonis de la vida dels comtes de Foix i les seves dones, revivint les seves conquestes, les seves dorrotes, les seves passions.

Visita aprox. 4 h
10,00 / 13,30 h

FOIX Passejada pel poble

Després Dinarem al Restaurant No Name / Le Coffre al centre de Foix

Durada aprox. 2 h - 14,00 / 16,00 h

Cova de Labouiche

A l'Ariège, hi ha llocs que parlen per si mateixos, llocs sensacionals, estranys que queden gravats a la memòria: és el cas de Labouiche, el riu subterrani navegable més llarg d'Europa. A 60 m sota terra, el riu ofereix un emocionant viatge al món subterrani, i fins i tot després d'anys d'exploració i visites, el riu subterrani de Labouiche encara guarda molts misteris... El recorregut, que s'estén a més de 1.500 metres i 60 metres de profunditat, és comentat per guies apassionats, que arrossegueu les barques pel riu només amb els braços (les cordes estan presents a les parets)

Visita aprox. 1,15 h. 17,00 / 18,15 h

Distància aprox. 9,5 qm 30'

P'tit Dej-Hôtel Foix

Després anirem a l'Hotel on soparem, descansarem i a l'endemà en acabar d'esmorzar farem el Check-out i després anirem cap a Barcelona, tot descobrint un parell de Castells...

Arribada aprox. 18,45 h

DESCOBERTA

per l'Ariège

TERRITORIS EXTRAORDINÀRIS

FOIX Sud de France

20 - 22 d'Octubre del 2023

Diumenge 22

No es desista, la còmera fotogràfica, l'antenna, calçat esportiu (permanència), guaitam peja d'altell i una tovallolista.

P'tit Dej-Hôtel Foix

En acabar d'esmorzar farem el check-out i anirem fent camí de tornada cap a Barcelona.

Distància aprox. 19 qm 25'

Château de Roquefixade

Apostat al cim d'un alt escarp davant la fortalesa de Montségur, s'alça el castell de Roquefixade, que va servir com a refugi i residència als últims c. XII, i va ser destruït al s. XVII per ordre de Lluís XIII. Els vestigis de la ciutadella, als quals es pot accedir durant tot l'any per un sender pedestre que parteix de l'entrada del poble, ofereixen un vast panorama del País d'Olmes, els Pirineus, Lauragais i Les Corbières.

Visita aprox. 30' 10,00 / 10,30 h

Château de Lordat

Una dels últims refugis càtars... Els cavallers del castell de Lordat van ser acusats de delictes d'heretgia pel seu suport als últims càtars resistents de Montségur l'any 1244. Culminant a una altitud de 965 m i oferint una panoràmica única sobre la vall. Aquesta fortalesa és el vaixell insignia del patrimoni històric del Pinneu de l'Ariège. Seguint els passos dels càtars mengant-nos d'història al llarg de la ruta que ofereix el castell de Lordat!

A 10 min caminant d'aproximació.

Distància aprox. 13,9 qm 20'

Bassa dels Uadres

Després anirem de tornada cap a casa tot i que ens aturarem una estoneta en un raconet molt interessant al poble d' Ax les Thermes a refrescar-nos els peus després de l'excursió pel Castell de Lordat. Estada aprox. 20'

Distància aprox. 56,5 qm 1 h 15'

Ax les Thermes

A continuació continuarem cap a casa tot i que ens aturarem a Dinar a Andorra la Vella en el Restaurant Borda Esteve.

Dinar aprox. 2 h. - 14-14,30 / 16,40 h

Després l'autocar ja ens durà cap a casa tot "xino xano".

Distància aprox. 199 qm 3 h 30'
Arribada aprox. 20 h.

CARTULARI 5

BEAT DE

Carles Aparicio
Comanador de la Domus
Templi Barcinonensis

LÉBANA

Códex de Giróna

Els Apòstols (Jacobus Spania) Folis 52v-53r

El Beatus de Girona és una versió il·lustrada dins de l'ampli nombre de còpies fetes al llarg dels segles centrals de l'edat mitjana al comentari de l'Apocalipsi, escrit per al monjo Beat de Liébana (obres conegudes en termes generals com a beatus). Entre els 24 beatus supervivents que encara queden escampats pel món, un dels exemplars més valuosos és el Còdex de Girona, dit així per conservar-se

en la Catedral de Santa Maria de Girona des de l'any 1078.

Aquesta còpia, la del Beat de Girona, va ser encarregada per l'Abat Dominicus del Monestir de Sant Salvador de Tábara a Zamora. **En ell van treballar el prevere Sènior, que va actuar com a escriptor de l'obra i totes les il·lustracions van ser creades pels il·luminadors sor Ende i fra Emeterius. L'obra es va acabar en el 6 de juliol de 975.** Les il·lustracions de la monja Ende es diferencien de les obres coetànies perquè recull una sèrie de característiques "trençadores" que anuncien l'arribada del romànic.

Representació simbòlica del triomf del Bé sobre el Mal. Foli 134v

Aquest còdex és un dels manuscrits més coneguts i estudiats. És, a més, el de major grandària fins que arriben els últims grans exemplars dels segles XII i XIII (Beatus de Sant Pere de Sardanya, Sant Andreu de Rierol i Les Vagues), malgrat haver estat retallat amb motiu d'alguna enquadernació.

Per les seves característiques d'estil i d'iconografia és el beatus del segle X que presenta un aspecte més nou, monumental i luxós, amb clars intents de superar l'aspecte pla, l'esquematisme i l'abstracció propis de l'època a favor d'una cerca de corporeïtat i cert naturalisme encara molt incipient, especialment en les teles, i d'un moviment pausat, rítmic a vegades, sempre elegant, amb una vocació d'arribar a recuperar, tímidament, la tradició clàssica.

Representació
de l'Arca
de Noè.
Folis
102v-103r

Foli 19r

10 CARTULARI

L'acumulació d'elements de diverses procedències, però especialment carolingis i musulmans, també clàssics, les novetats temàtiques incorporades per primera vegada i gairebé sense herència obliguen a reflexionar sobre com va ser això possible en 975 en el monestir de Tàbara.

Consta de 284 folis de pergami de 400 x 260 mm escrits en llatí amb lletra visigòtica. Compta amb un total de 114 il·lustracions, de grandària foli i fins i tot doble foli, i nombroses miniatures, la qual cosa ho converteix en l'exemplar més ric i complet en il·lustració de tots els beats conservats. Les imatges són molt riques en policromia i abunden l'or i la plata.

S'obre amb una Creu i una Maiestas, als quals segueix una visió del cel del qual no es coneixen precedents conservats. Segueixen sis miniatures dels evangelistes i no falten tampoc les genealogies, que es prolonguen en un impressionant cicle de la vida i mort de Jesucrist, úniques d'aquest còdex i poc comú en l'art peninsular de l'època.

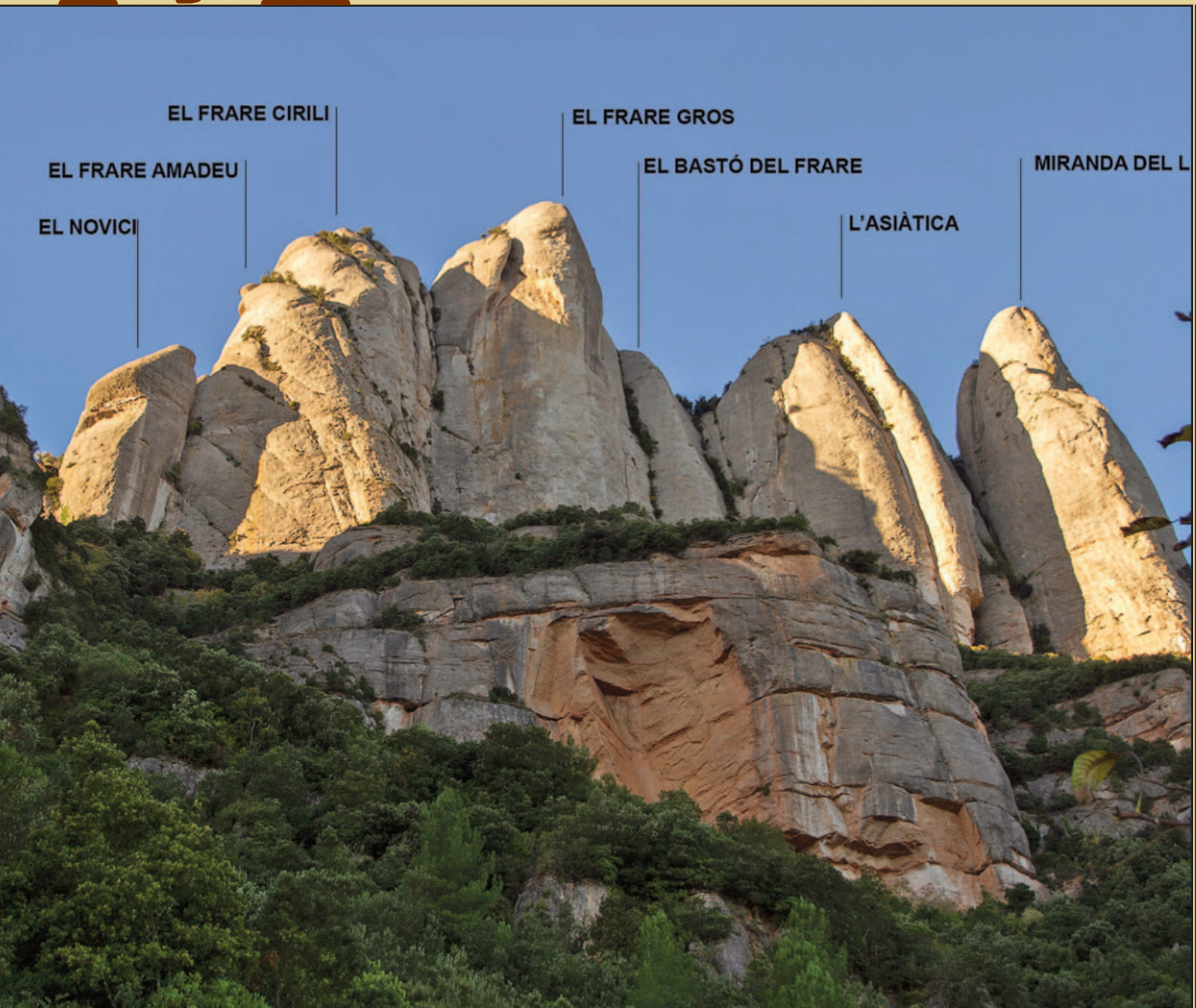
Avui, el Beat de Girona, es pot veure al museu de la Catedral de Santa Maria de Girona. ©

Maiestas Domini
Foli 2r

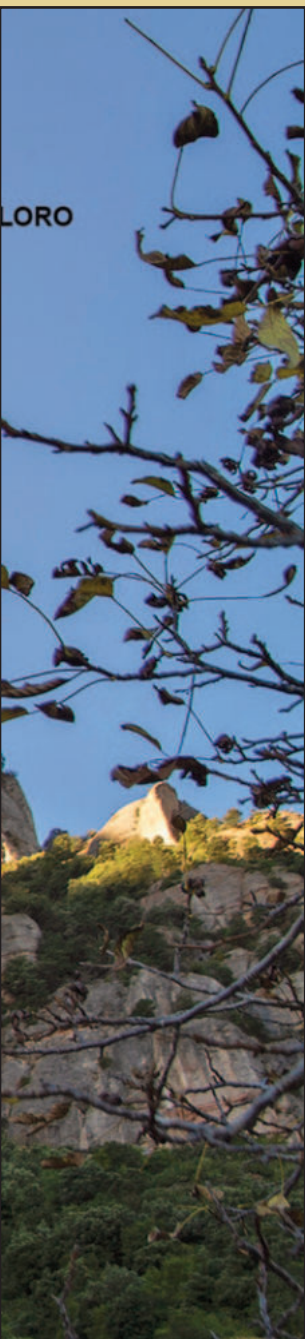

MONTSERR

SÍMBOL, LLEGENDA I

AT

Bartomeu Bioque
Escriptor i investigador

Es pot parlar d'un "marc natural" en el qual és trobada la majoria de les vegades la Verge Negra. Un emplaçament format per un lloc alt amb una gruta, una font o un pou. Afegir també els ports. I un altre fet molt important és que la immensa majoria d'elles van aparèixer en els segles XI i XII. Els cistercencs i els benedictins van ser els seus impulsors. Així ocorre amb la de Montserrat

Antigament les cambres subterrànies dels temples servien d'estatge a les estàtues d'Isis, les quals es van transformar, quan el cristianisme es va introduir a la Gàl·lia, en aquestes verges negres a les quals es veneren de forma molt especial. El seu simbolisme és, d'altra banda, idèntic. Isis abans de la concepció és, en la teogonia astronòmica en diversos documents anteriors al cristianisme, Virgo Pariture, és a dir, la terra abans de la seva fecundació, que aviat serà animada pels raigs del sol.

És també la mare dels déus com testifica una pedra de Die: *Matri Deum Magnae Ideae*. Impossible poder definir millor el sentit esotèric de les nostres verges negres. Representen en el simbolisme hermètic la terra primitiva, la que l'artista ha de triar com a subjecte de la Gran Obra: una substància negra, pesada, trencadissa, que té l'aspecte d'una pedra i es pot esmicolar a la manera d'una pedra.

Verge de Montserrat a la Cova

TRADICIÓ

La talla en fusta de la Verge, objecte de la devoció dels visitants al monestir, és del segle XII, de 95 cms. d'altura, un magnífic exemple d'escultura romànica que representa la Mare de Déu de Montserrat amb el Nen Jesús. Segons una llegenda recollida per primera vegada en un text del 1239, un dissabte al vespre uns pastors van veure baixar del cel una gran llum envoltada i acompanyada d'una dolça melodia.

Ermita de Sant Miquel a Montserrat

La visió es va repetir el següent dissabte i quatre més motiu pel qual el rector d'Olesa de Montserrat va decidir acostar-se al lloc.

El bisbe de Manresa va organitzar una visita a la cova on es va trobar amb la imatge de la Verge, que va decidir traslladar a Manresa, però no ho van poder fer ja que la talla pesava cada vegada més, això va ser interpretat com el desig de la Verge de romandre en aquell lloc, per la qual cosa va ordenar la construcció de l'ermita de Santa Maria, origen de l'actual monestir.

LLEGENDA DE FRA GARÍ

La serra de Montserrat va ser la trobada d'ermitans i penitents. Fra Garí era un sant anacoreta a qui Déu, segons la llegenda, va permetre una greu caiguda perquè resplendís més la seva penitència. La fama de la seva santedat arriba al palau del Comte de Barcelona, que tenia una filla posseïda pel dimoni, el nom del qual és Riquilda.

El seu pare Guifré el Pilós la porta a Montserrat perquè Fra Garí la curi dels mals esperits. Així va ser i Riquilda queda curada. El dimoni però, envejós, posa un parany a l'anacoreta. La donzella s'obstina a

quedar-se uns dies per a ser instruïda en el camí de la virtut, mentre el seu pare quedava al peu de la muntanya.

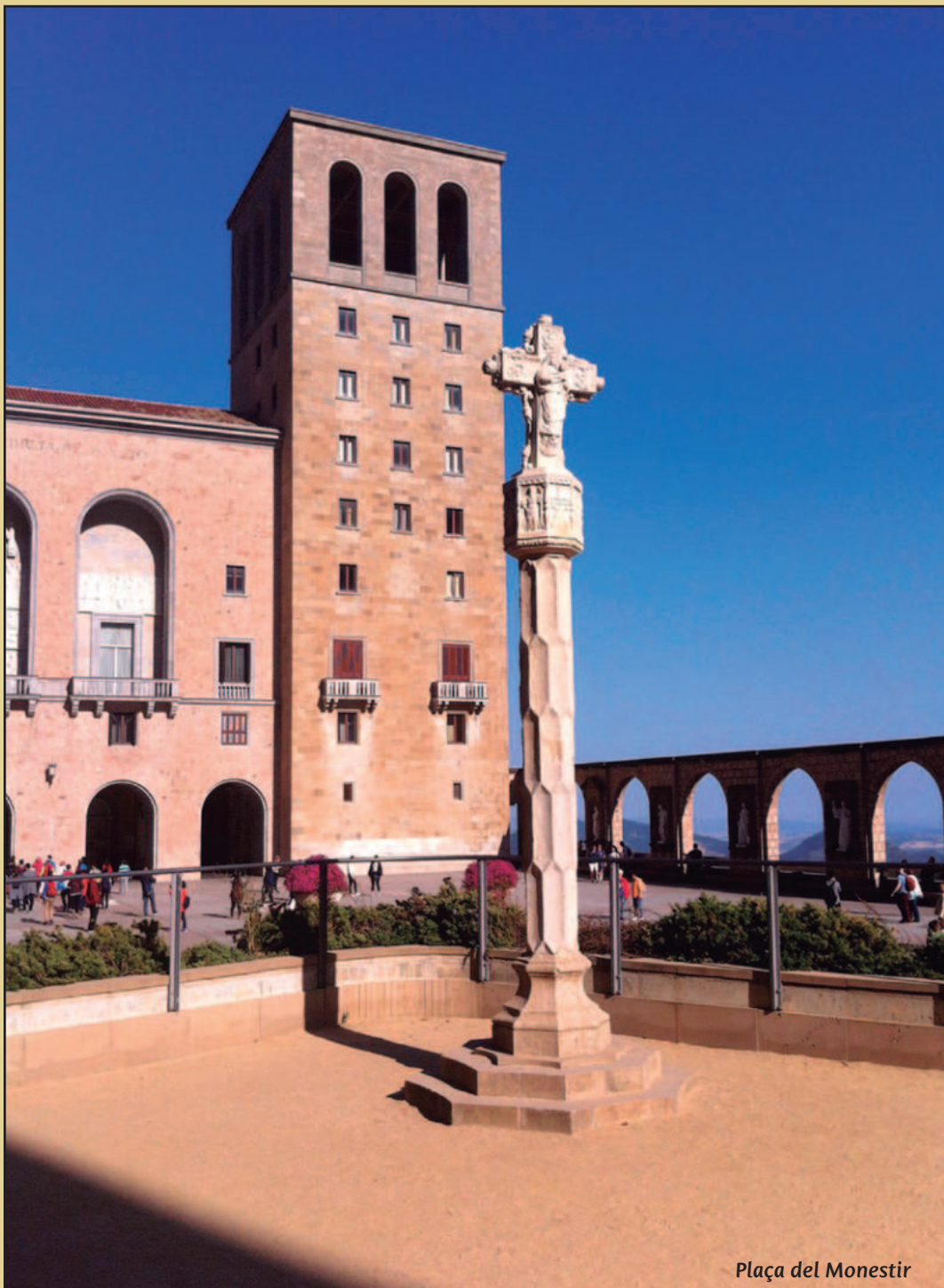
Esclata un gran temporal, l'espaordida noia es refugia als braços de l'ermità i succeeix que la pólvora amb el foc s'incendia.

Passada la tempestat, espantat pel que havia fet mal aconsellat pel dimoni, mata la princesa i l'enterra prop de la cova.

Després vaga per la muntanya, i ple de remordiments va anar a prostrar-se als peus de Sant Pare de Roma. El Pastor universal l'escolta en confessió i li diu que ell no pot perdonar-li el tremend pecat.

Detall d'una antiga màjolica amb la llegenda de Fra Garí, que es trobava al carrer Comtal. Malauradament desapareguda

Plaça del Monestir

Li ordena tornar-se al seu lloc d'origen, caminant de quatre grapes i sense tallar-se el cabell. També li diu que només Déu a través d'un nen li pot perdonar el seu pecat.

Ell torna a Montserrat i s'autoimposa la penitència de no mirar al cel fins que Déu li parli. Caminava com un animal i amb el temps cada cop ho semblava més. Els veïns del poble pròxim van descobrir un estrany animal rondant per la muntanya i espantats van avisar el rei. Guifré, que sentia atracció per la muntanya, organitza una cacera i es van trobar amb un animal estrany, com un os mans i se'l van emportar. Era Fra Garí.

En un festeig realitzat en el seu palau els convidats van mostrar una curiositat per veure aquell rar exemplar. I va succeir que en retirar-se tots una criada va

observar una cosa estranya: l'animal va mullar els dits en un petit toll d'aigua i va fer el senyal de la creu. Sorpresa, va cridar a la reina que havia donat a llum recentment un nen i ella va acudir amb el bebè i la seva nodrissa.

El nen de pit en veure a Fra Garí li crida: "Aixeca't Garí, Déu ja t'ha perdonat".

En sentir això, Garí es posa dret i explica al Comte tot el que va succeir. Llavors Guifré el perdona. L'endemà pujava per la muntanya una comitiva guiada per Garí, que els ensenya el lloc on estava enterrada Riquilda.

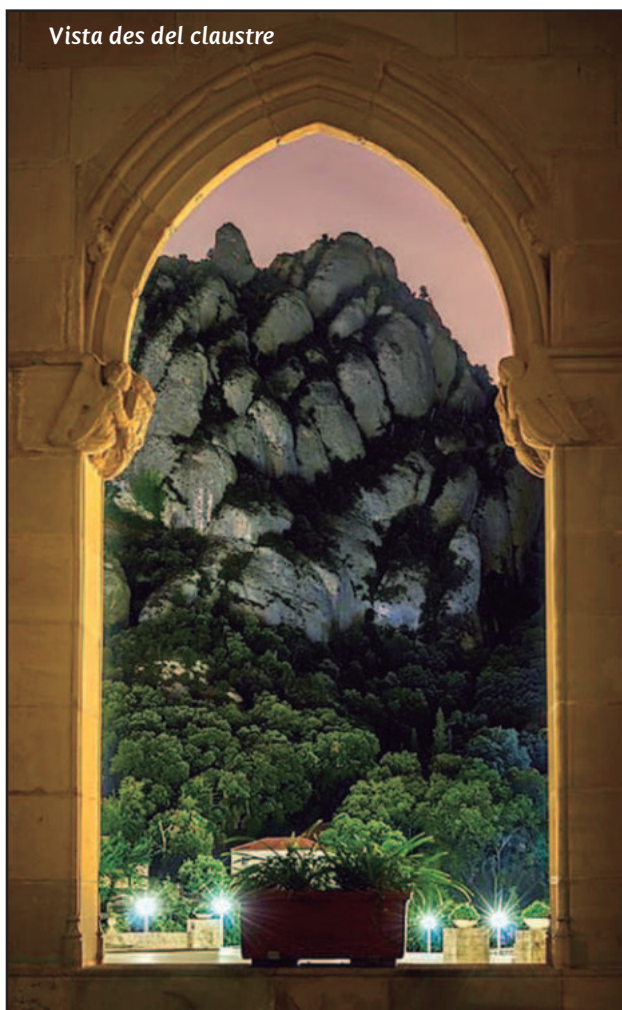
La llegenda diu que la donzella va ressuscitar. I va ser Abadessa d'un monestir i tota la vida va conservar la cicatriu de la ferida mortal.

Albada a Montserrat

MONTSERRAT I EL SANT GREAL

Vista des del claustre

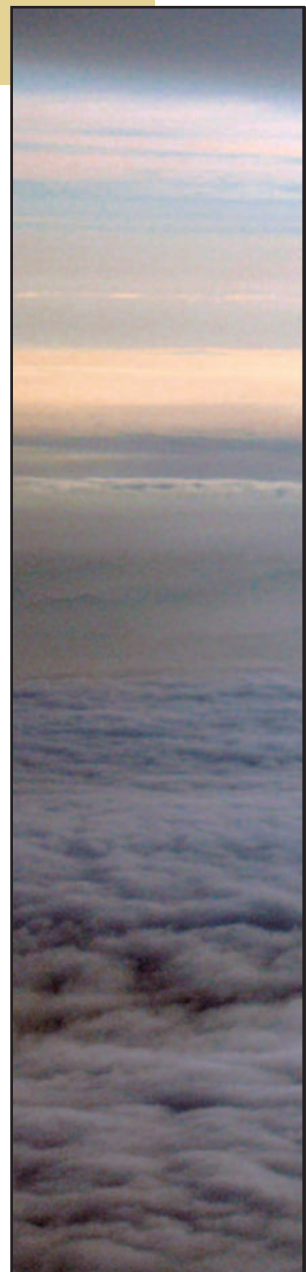

Wolfram von Eschembach en el seu Parsifal fa que siguin els Templers els qui protegeixin el Greal. Els Templers (*Templeisen*), impedeixen els homes de qualsevol nació acostar-s'hi, a excepció dels assenyalats per una inscripció que apareix en el propi Greal. **Enmig del bosc s'alça una muntanya que ningú pot trobar, tret que els àngels el guiïn, la muntanya custodiada, Montsalvatsche. Sobre ell plana el Greal, sostingut per éssers invisibles. És, doncs, Montserrat la muntanya de la salvació.**

Aquest centre mític és el Paradís perdut, del qual infinitat de llegendes orientals i occidentals parlen, deixant a un costat els principis dogmàtics cristians.

El “descans setmanal” és una imatge temporal del Paradís, com en el geogràfic ho és Montserrat, les Illes Afortunades, El Dorado, etc.

Wolfram refereix que Kyot, el Mestre ben conegut, va trobar la matèria d'aquesta aventura entre uns manuscrits abandonats a Toledo, consignada en escriptura aràbiga. Un pagà àrab, Flegetanis, havia adquirit gran fama pel seu saber. Aquest era doctor en ciències cosmològiques, descendent del llinatge de Salomó, els seus pares pertan-

yien a una família d'Israel. Ell va ser qui va escriure l'aventura del Greal...

Està demostrat que l'Orde del Temple, com a cavalleria i guardians del Sant Greal, superava l'ideal i ascetisme dels Ordes de Cavalleria i dels Ordes Monàstics. La trobada en Terra Santa d'ismaelites i templers reflecteix la trobada de la Tradició. La doble jerarquia, una oficial i una altra secreta; els colors comuns de la indumentària, blanc i vermell; el símbol que no llegenda del Rei Perdut o l'Imant Invisible; el simbolisme del Temple i les germanors de constructors que van compartir el Creuer d'ogiva, la petxina i els arcs trilobulats o quadrilobulats, etc. Per això als templers els van acusar de mantenir acords secrets que no feien més que confirmar els mateixos ideals, la mateixa ètica i el corresponent vessant iniciàtic, que era el marc de les seves relacions.

Wolfram von Eschembach relata els prodigis que la Pedra de la Revelació, el lapsit exillis, la Pedra vinguda del Cel a la Terra, les virtuts operatives de la qual són mantingudes i renovades una vegada l'any, el Divendres Sant, per una "petita hòstia blanca" que

un Colom baixa del Cel sobre ella. Cura les malalties, conserva la joventut, preserva de la mort. Aquesta Pedra segons la tradició islàmica va ser baixada a la terra per l'Arcàngel Gabriel. Ella és, segons un hadîth, la Mà dreta de Déu en la terra. Els templers, en un exemple clar de transmissió iniciàtica, van recollir aquesta Tradició i es van convertir en els seus devots i fidels guardians.

"Aquests herois estan animats per una Pedra. No coneixeu la seva Augusta i pura essència? Es diu lapsit exillis. Per ella pot realitzar-se tota meravella, Ella, com el Fènix que es precipita en les flames, reneix de les seves pròpies cendres, doncs que en les mateixes flames restaura el seu plomatge i brilla rejuvenida més bella que abans.

El seu poder és tal, que qualsevol home, per infeliç que en el seu estat fora, si contempla aquesta Pedra, en comptes de morir com els altres, ja no coneix l'edat, ni pel seu color, ni pel seu rostre; i sigui home o dona gaudirà d'aquesta inefable de contemplar la Pedra per més de dos-cents anys..." ©

Montserrat entre núvols

ELS INSECTES

I ALTRES ANIMALONS AL SEGLE X

Manel Tosca
Clavari dels Homes
de Paratge

Aquest serà el primer article del tema esmentat. Partirem doncs del segle X com pertoca des de l'òptica dels Homes de Paratge i ens estirarem amunt i avall en el temps per a una millor coneixença del tema, com sempre fem.

Argumentarem creences i faules d'aquests petits hostes dels nostres jardins, cases i cossos. O potser millor dir-ne socis, perquè sense la seva pol·linització pocs vegetals menjaríem i per contra ens xuclen la sang i ens aporten terribles malures. Així és la vida, menjar i ésser menjat. Ja ho deien d'antic "desgraciat aquell qui va a parar al ventre d'un altre".

Començaré pel simpàtic i aparentment pacífic animallet com és la cuca de llum, pel seu prodigi de comunicar-se entre elles amb la seva freda llum química i perquè a nosaltres ens apropa al misteriós codi de senyals que elles entenen i que per aparença és sols llum.

*La Cuca de Llum
Lliri blanc espolsa
un raig de perfum
i cau a la molsa
la cuca de llum.*

*Esmaragda viva
d'aquest jardí vell,
jo et tingué captiva
en l'or d'un anell !*

*-Teniu !- Li diria
al pastor mitrat
i el bisbe et duria
sobre el quant morat.*

*La gent, amb veu forta,
faria : Senyor,
quin anell que porta
tant ple de claror !*

*I el bisbe riuria,
i en anar a beneir
tothom sentiria
perfum de jardí.*

Joan M^a. Guasch (1878-1961, Cavaller de la Legió d'Honor rellevant català-occità i Mestre en Gai Saber.

Tornem a la romàntica visió de la cuca de llum. Ja els romans les posaven dins de gàbies per lluir com luxe exòtic i també com a pràctica llanterna de miner. Costum que deuria perdurar fins a l'Edat Mitjana i posterior també. A més era usada per a la pesca a l'encesa de nit, on s'apropava a l'aigua des de la barca una garrafa de vidre amb les cuques dins per cridar l'atenció de sardines, seitons i calamars prop de les arts de pesca.

Així començarem amb la visió humana dels insectes, la nostra convivència amb ells i després amb la realitat de les nostres vides vers aquests artròpodes i la seva pròpia biologia i comunicacions amb nosaltres.

Definició: Artròpode, de 6 potes de simetria bilateral i segmentació heteròmana amb exoesquelet format per quitina. Hi ha altres artròpodes com les gambes, que no són insectes i el n.º de potes és determinant.

DE LA CUCA DE LLUM, nomenclatures: Lampyris, lampyris del grec lluerna. noctiluca, nox-noctis nit i lucere, lluir del llatí. Llucifer, portador de llum (com el dimoni). Proteïna lluminosa, luciferina. Nom d'una cuca: Lampyris noctiluca, i així s'identifiquen els animals amb el que s'anomena taxonomia: Super-regne: Eukaryota. Regne: Animàlia. Filum: Artròpode. Classe: Insecte. Ordre: Coleòpter. Subordre: Polyphaga. Suprfamília: Elateroidea. Família: Lampyridae. Espècie: Lampyris noctiluca. I encara actualment hi ha més subdivisions classificadores.

La femella rept a i al final de l'abdomen té les proteïnes que activades a voluntat amb la respiració controla la intensitat i l'encesa del seu llumet. El mascle vola i serà irresistiblement atret per aquest ventre receptiu, far de la seva sexualitat. Ell també assenyala amb llum més tènue la seva presència i potser comunicació tipus Morse entre ambdós. L'aparellament serà en la intimitat del sotabosc, els fanalets es debiliten i sols una penombra en el darrer segment de la femella llueix en senyal d'orgasme. La boda s'ha consumat, la procreació comença disseminant els ous de manera maldestra entre el fullam. Els ous i larves

Cuca de llum mascle

tenen una producció menor de llum cosa que deu ser una garantia de continuïtat assegurant amb l'ADN llum a tots els individus. "Amb la llum del teu mirar has omplert la meua vida...Rosó, Rosó...") com cantava l'Emili Vendrell, les cuques tenen els seus recursos per seduir la parella silenciosament en contra de les melodies i guirigalls dels grills. Aquesta jove escarabata elegantment vestida de negre s'alimenta de cargols, *Hèlix Variabilis*. Els mossega el tel i inocula un somnífer al mol·lusc ermità, que estava letàrgic i que seguirà dolçament viu i anestesià i serà no devorat sinó begut per aquesta fina noia de 6 potes de moviments contorsionistes irradiants. Aquests insectes, com d'altres, indiquen la salut del medi natural, hi ha cargols, humitat al terra, conseqüent fertilitat per a plantes.

Resulta provocador crear mites i llegendes d'aquest simpàtic animal.

MOSCA. Certeses i altres llegendes negatives pel seu aspecte, procedència larvària i empipadores companyes; tenim la Mosca. Que ens envia el dimoni, que auguren les bruixes a la mala sort, malt d'ull i fracassos de totes menes. *Calliphora vomitòria*. Moltes mosques vomiten saliva per liquar els aliments i aquest és el vector transmissor de malalties. **Mosca de la carn, abdomen blau tornassolat** i de dieta putrefacta. Les larves devoren les vísceres d'animals podrits sota el cuir inflat del cadàver i, si no està ben podrit, amb els seus excrements i saliva generen putrefacció. Però aquesta virtut que tenen les larves de menjar la carn podrida ve a ser aprofitada per guarir ferides humanes. **Amb l'altra Mosca la verda de l'om metal·litzat** *Lucilia seri-*

Cuca de llum femella adulta igual com en l'estat larvari

cata, a la ferida se li posaven larves que netejaven les zones necrosades deixant la carn viva pel seu creixement i eliminant la morta, substrat d'infeccions. **L'al·lantoïna produïda per aquestes larves es cicatritzant i antisèptica. Pensem... com sempre, en poder extreure quelcom positiu d'un fet, a priori, repel·lent.** A més aquesta neteja de proteïna morta comporta la transformació en proteïna viva en la carn de la larva, després mosca, que serà aliment per a bells ocells acolorits i cantaires i aliment de molts altres simpàtics animals que les mantindran a ratlla en les nostres cases.

Mosca de la carn. Dels ous neixen les larves dins del seu cos

Mosca verda amb llom metal·litzat de colors lluents

Tenim d'altres benefactors enterradors, com els escarabats *Necroforus*, que no eliminen animals morts en superfície ans al contrari, caven una rasa al seu voltant fins que queda soterrada per a la seva posterior posta; i netegen el bosc de tota classe d'animals morts. I si moren dalt d'un matoll el fan caure per després enterrar-lo. En podem dir el cicle de la carn. Carn ets i carn de cuc et tornaràs.

Degut a aquestes maniobres resulta senzill atribuir maneres màgiques en relació als humans. I incloure'ls en fórmules màgiques medievals.

ABELLES. Resulta terapèutica la picada d'abelles controlada a la zona contusionada o artrítica. Des de sempre s'aplica i ho demostra l'actualitat farmacèutica amb l'existència de pomades compostes d'aquest verí. Són imaginari de productivitat abnegada i un dels seus atributs és la comunicació i navegació aèria

TISORETA. *Forficula auricularia*. La creença antiquíssima que es posa dins l'orella i et deixa sord. Sort que en realitat és un tipus pacífic que menja fongs del terra. **Algun impresentable diria: "Creanme tiene armas de destrucción masiva". I el pobre resulta ser vegetarià i les pinces les porta per copular o potser podríem dir fer l'amor...?**

Com i quan van aflorar els insectes?

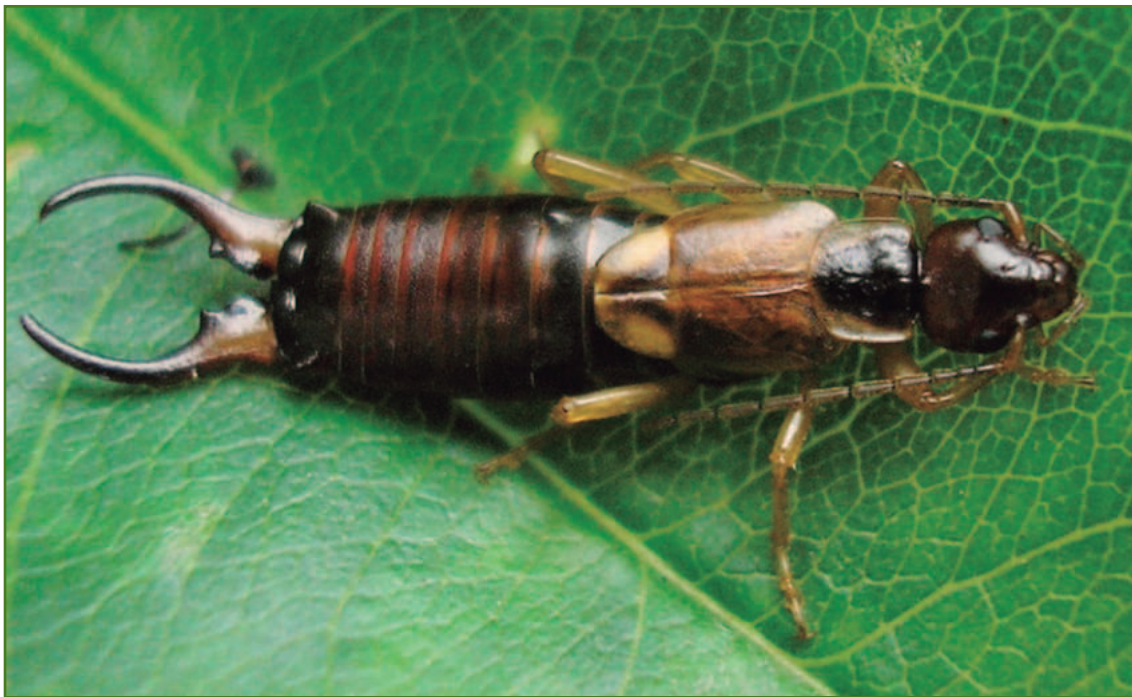
Fa uns 400 milions d'anys.

Evolució versus creació. Al meu entendre compatibles les dues versions. Extret de la Bíblia, Gènesi: 1r. dia- Déu creà el cel i la terra, i la llum, la terra era desolada tenebres i caòtica. 2n. dia- El Firmament enmig les aigües del cel i de la terra. 3r. dia- Separà les aigües de la terra i aparegueren els continents. Que la terra produeixi vegetació. 5è. dia- Que les aigües produeixin éssers vius i animals alats. 6è. dia- Déu va fer tota mena d'animals i cucs. I digué fem l'home i la dona a imatge i semblant seu... Concorda exactament amb la cronologia científica més actual i remarcable respecte a l'origen de la vida. I també amb el gènesi d'altres déus creadors.

Déu va crear l'home i la dona a imatge i semblant seu i l'home va fer a Déu també a la seva semblança. Diuen els agnòstics.

Registres fòssils:

LIBÈL-LULES de 75 centímetres d'envergadura, en el Carbonífer Superior. Fòssils d'animals que embolcallats pels enormes arbres de 50m d'alçada, que al morir en les terres pantanoses d'aigües dolces o salades queden recoberts de llims com a motlle. Les

Tisoreta

llenyes es transformen en carbó i petroli. D'aquí la denominació de Carbonífer de fa 310-280 milions d'anys. I aquest material encapsula els insectes fossilitzant-los o millor dit momificant-los. Poden reunir-se tanta quantitat de vides fossilitzades que en formen muntanyes de roca. **Vegeu per exemple nummolites fòssils als graons de l'escala de la catedral de Girona, que van conviure amb insectes semblants als actuals. Libèl·lula, insecte que ha estat molt reproduït com a joia en agulles de pit ja en l'Edat Antiga.**

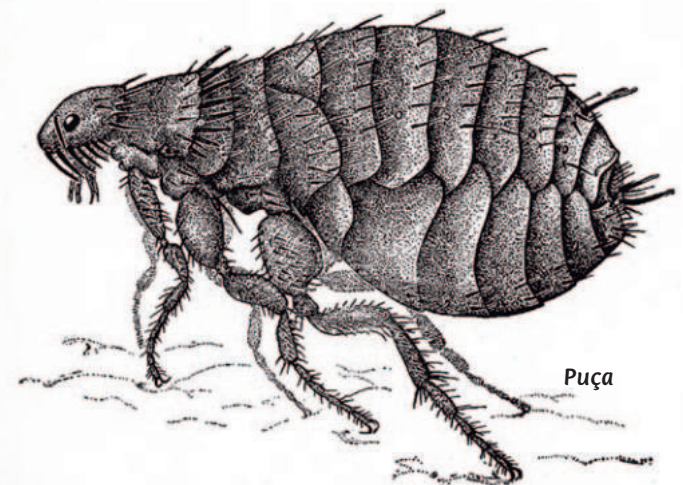
Molt coneguts són els mosquits preservats en ambre de coníferes.

EL CUC DE SEDA, Bombyx mori: Vestis virum facit, El vestit fa l'home. I per vestir-se de sedes ha hagut de despullar i matar un cuc. Milers d'anys aC. la manufactura del teixit de seda ja es realitzava a la Xina. **Diferents Rutes de la Seda la van exportar a la resta del món en diferents èpoques, com va ser al segle VI, quan arribà a la cort de l'emperador Justinia.** La cria del cuc i la metamorfosi, per tant, era coneguda i malgrat això encara es creia també fins al segle XX en la generació espontània de papallones i altres cuques per manca de criteri deductiu. Al segle XIX una epidèmia paràsita emmalaltí les arnes i la indústria de la seda perillava fins que Louis Pasteur la va combatre. 1865 Jean Baptiste Dumas proporcionà a Pasteur les medicines contra l'epidèmia de pebrina, dita així pels punts negres que apareixien en els cucs de seda. Segons explica el gran naturalista J.H. Fabre en el seu Souvenirs Entomològiques passejaven els dos científics, Pasteur i ell, pel jardí i Fabre li explicà la metamorfosi al cèlebre microbiòleg i químic. Amb la seva riquesa filològica va meravellar Pasteur, confessant-li una sèrie de preguntes bàsiques oblidades sobre aquest fenomen de la vida dels insectes. I així ben coneixedor dels detalls va salvar la seda natural de la malura intestinal dels cucs. **Gens d'estranyar, doncs, si llegim a Fabre, de com ell ens explica el món natural fent-li adquirir tal nivell de lògica i filosofia èpica**

que seguiria embadalint a Pasteur i a nosaltres també al poder veure com aplicar els recursos dels insectes a grans avenços tecnològics, àdhuc a la locomoció robòtica actual i futura, per exemple.

Aquestes fines sedes que engalanen des dels monarques medievals fins els d'ara són la saliva seca d'un cuc. I en vestits, on en les seves costures s'hi amagaven polls, puces i paparres prestes a xuclar tant la seva sang blava dels rics com la vermella dels pobres.

GRAN IGUALADORA LA PUÇA. Pensem en els millor raïms plens de pugó trepitjats amb els peus suats i terrosos plens de fongs i ous d'insectes del camperol; se li pot afegir els vòmits mel·lífers de les abelles tot menjant ínfims àcars amb el pa on s'han dipositat, a més, els excrements de la mosca vomitòria que ronda per arreu. Simple, i resulta com una execrable poció de bruixeria i segueix sent d'una realitat actual. Això per complimentar uns alts mandataris en una gran gala exclusiva i opípara carta de menges per quedar bé. Tot plegat ens ha de fer pensar en la convivència entre els éssers ínfims i els orgullosos i melindrosos éssers humans medievals. I deixa-m'ho dir entre nosaltres...també ara estem en les mateixes circumstàncies. Recordem la plaga de xinxes, París 1 octubre 2023. I 9 oct 2023 plaga llagostes, al centre de Madrid.

Mosca domèstica. Portadora de microbis a domicili

Mosca del vinagre. La millor estudiada per la ciència

Tàvec

Cuca vinadera per bregatges d'amor

De què serveixen els insectes?

Per a la vida del planeta.

Ens gestionen el món vegetal. Són una font de proteïna fàcil. Alimenten i s'alimenten dels cadàvers del regne animal reciclant matèria orgànica. **Exemple: mosques per alimentar peixos vius i abans les seves larves s'han nodrit dels peixos morts. I el millor coneixement dels insectes ens portarà en el futur fantàstiques troballes per al nostre confort ja que el seu comportament és robòtic. Orientació, analítica, farmàcia, medicina, química, tècnica, són experts en totes les matèries.** Pel seu aspecte tant distant al dels mamífers i aus sempre ens han resultat repel·lents per a la majoria de persones fins arribar a la malaltia entomofòbia i la més estesa, l'aracnofòbia; malgrat les aranyes no siguin insectes, les esmento per la seva impopularitat manifesta.

Com vivíem amb ells al segle X?

Amb inferioritat numèrica nosaltres. I amb naturalitat. *Quina picor sota les malles d'acer!* El vaixells i les càrregues globalitzaven paràsits i la panerola d'Assia era un dels més triomfants. Els del cos entre comerciants i esclaus intercanviaven diners i puces. **De tota manera la relació cuca-home haurà estat sempre semblant i fàcilment es pot argumentar el sentiment medieval respecte a aquests animalons tan propers.** En èpoques passades amb la convivència camperola s'era més tolerant amb els insectes i a més sols se'ls podia combatre amb les mans i no podien tenir manies ni coneixien les transmissions de malalties.

Religió:

LLAGOSTA símbol de destrucció, aflicció i ferocitat en les plagues d'Egipte. Els heretges la tenen de mascota en l'Apocalipsi (9,3)

I aquest ortòpter en mans de Jesús simbolitza la conversió dels pobles pagans i les seves nacions. Aliment bíblic que està al menú del poble d'Israel i fent cas en Joan Baptista (Mc 1,7) quan estava al desert les escurava com nosaltres ho fem amb les gambes que per ara ens fa menys mania que xuclar els caps dels saltamartins. És atribut de Josep d'Arimatea.

Levític 11,5-33-d. Insectes. Tot insecte alat i que s'arrossega amb 4 potes el considerareu una cosa detestable. Però podreu menjar els insectes alats i amb 4 potes que tenen dues potes més al darrere per poder saltar pel terra. Podeu menjar, doncs, les diverses espècies de llagosta, llagost, saltarel·la i saltamartí.

MOSCA. Portadora de mals, pestilència, pecat i mals auguris. Tonta "va tonta de tant menjar merda" deien. Hi ha mosques que posen els ous a la llana de les ovelles i les larves li perforen la pell per allotjar-se dins del pobre animal viu.

Com a molesta i generadora d'un mescut fàstic per ser portadora de tot tipus d'infeccions tenim la Mosca domèstica. I per altra banda la Mosca del vinagre, la famosa *Drosophila melanogaster* que fou la secretària fidel de Mendel quan investigava sobre la genètica. Per atribut de Sant Narcís que es menjà les mosques de sis en sis.

TÀVEC. Mosca de mascle vegetarià que xucla pol·len i femella gran vector d'infeccions, de mossegada molt dolorosa per xuclar la sang proteïna pels seus ous. **Possiblement responsables d'atacar els soldats francesos i alliberar Girona guiades per Sant Narcís.** Mosca negra és com un tàvec menut.

ESCORPÍ. Simbolitza el càstig de déu i d'israelites rebels. Acompanya el dimoni, el pecat, càstig i remordiment. Té moltes i antagòniques propietats màgiques. Al zodíac símbol d'energia emocional. La llegenda del suïcidi de l'escorpí quan està voltat de foc és tant exòtica que malgrat s'ha comprovat que era falsa, manta vegades, encara es posa com exemple d'heroïcitat. **Mil vegades l'ajudaràs i li salvaràs la vida. Ell, indefectible, et picarà. No hi pot fer més, és verinós i t'ha de picar, està programat, aquest és el conte recurrent del seu impossible agraïment a qui el salva de morir ofegat, quan arriba a la riba, pica al seu salvador.**

CUC. Confós el de terra amb les larves i amb la serp diabòlica. Insult. Sense saber les extraordinàries facultats de què estan dotats.

CUCA VINADERA (*carraleja en castellà*) *Meloe variegatus*. Rar escarabat d'èlitres curts com una toreta de torero, abdomen prominent i excreta uns espessos líquids tòxics per a la seva protecció. **Aquests èlitres molguts barrejats amb greixos eren usats per sanadors com a cremes d'ús extern per al dolor. Llavors la bruixeria medieval com en moltes altres ocasions argumentà que si cura el dolor del genoll, si el mengem, curarà els mals d'amor, del cor, i entrava en les pocions d'amor per via interna.** Cantàrida afrodisíaca i molts altres noms per designar tant útil remei libidinós.

ESCARABAT SAGRAT. *Scarabeus sacer*. Entre les potes del darrere amb els seus esperons fa voltar la bola del sol fins a l'horitzó i demà tornarà a reaparèixer. Idealitzat pels egipcis, Que bonic ! I dins la bola feta d'una bonyiga fresca de boví, ben arrebossada en rodolar pel terra amb addicció de palletes hi romanà com un petit faraó dins l'esfèric rebost aguantant la resurrecció d'una nova vida, la seva larva. De l'ou posat per la femella una vegada obsequiada amb la

Escarabat joia amb colors tornasolats

perfecte bola en madurar en sortirà la larva amb el menjar fecal que està assegurat i un cop ben nodrida i metamorfitzada en sortirà de la merda, esplendorós i polit, l'escarabat sagrat.

Símbol de bon auguri, de vida eterna i resurrecció. No està malament el curriculum vitae per a un escombriaire de fems. **Aquest animaló durant l'Edat Mitjana també era reverenciat i respectat cedint-li el pas en els camins i conversant amb ell quan s'hi coincidia a la pradera o en dunes solejades.** Era un homenatge al treballador celestial, Labor omnia vincit.

ESCARABAT JOIA. Els més grossos i metal·litzats ja són de per si una joia i a més si s'inseria a la closca algun objecte lluent ja tenien un penjoll ben fi. Cosa que actualment a Mèxic, seguint la cultura maia, encara et venen un escarabat viu com a joia-penjoll amb brillantets incrustats.

GRILLS. Símbols de saviesa i bona sort. Ja els clàssics grecs tenien mascles en gabietes pel seu cant com ara tenim els canaris. Els alimentaven amb pèsols els negres Gryllus i els verds com llagostes, *Lacusta viridissima*, amb carn, ja que són caçadors carnissers que prefereixen les corpulentes cigales, que les devoren de nit, quan moltes vegades sentim els estentors cants de la presa també cantaire que és devorada començant per l'abdomen per l'altre divo del cant. Gelosia d'artistes.

PAPALLONES. Les acolorides bona sort i bellesa. Les negres, del maligne, causa d'estropells. Es creia que sortien de les flors i per això tenien colors versus les negres que sortien de l'avern. Sense saber res de la

Marieta

metamorfosi ja ho tenien arreglat amb la creació i la generació espontània. D'un vegetal en sortia un animal, mira que bé.

MARIETA de 7 punts. Símbol de bona sort i perfecció. El 7 sempre ha tingut un sentit com d'abundància. A l'antiguitat set vegades set volia dir molta quantitat. Realment és un escarabat polit i de vestit extremat amb dieta beneficiosa a base de pugons que elles i les seves còniques larves mosseguen. Els posen en alt com una bota de pell de vi i un cop begudes llencen l'envàs.

MANTIS RELIGIOSA, Santa Teresa, pregadeu. **Petita fera canibal d'espectral figura sense rellevància en l'imaginari malgrat el seu currículum.** Sí té una connexió i saviesa entre el cel amb els seus esperits.

LIBÈL·LULA. Cavallet del diable, portadora de signes papals, si se li clavava una palleta al cul anava volant a Roma a rebre instruccions. Li donaven la virtut del que ara es diu tenir el cap ben moblat i bona sort.

FORMIGA. Desinfectant gens menyspreable pel seu àcid fòrmic. Realment al seu pas marca el camí de les companyes amb l'olor del fòrmic que segrega per rescabalar el menjar. Treball abnegat, solidaritat, ordre. Muntanya de 1202 m de Sant Miquel de Solterra o de les Formigues on la llegenda és inversa i el sant les va exterminar per sempre de les Guilleries. Altra llegenda al costat de Bellmunt al cim de sa Reganyada tenim la Mare de Déu de les Alades, que són les formigues sexuades que hi puguen en romeria fins a la seva fi. Illes Formigues són petites i sembla que es gronxin amb les ones tal com són els vaixells pirates petrificats gràcies al miracle del patró de Palamós, que els va fer naufragar abans d'arribar a la costa.

POLLS. La mare de Déu no tenia polls per dogma. Plaga bíblica que al tocar amb el bastó en Moisès la sorra del desert va convertir-ne cada gra en un poll i els egipcis a rascar-se toca. Francament a la Verge

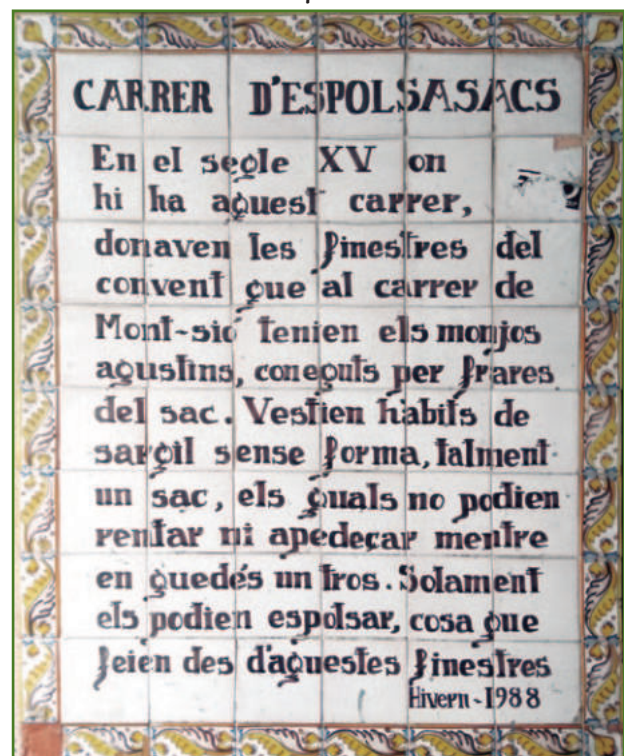
Maria no la veig gratant-se els polls del cap. Sinònim de pobresa, aquest pollós...És com un poll revifat.

Al no saber com es reproduïen es creia que teníem una pollera al cap tancada i que sobtadament per alguna malesa, potser, se t'obria la pollera i, apa, a perseguir llémenes entre amics. Era, com en els primats, una manera de socialitzar-nos. Polls i puces tenen diferents espècies per a diferents animals malgrat facin excursions entre hostes.

CABRES, ladillas en castellà. Polls dels genitals diferents dels del cap i diferents dels del cos per la seves especialitats locals.

XINXES que amagades en la roba de nit surten i s'apliquen en llocs recòndits dels cossos dels animals de sang calenta. Paparres. Llagastes. No són insectes i ja les veurem amb els àcars.

Mosaic de ceràmica al carrer porticat d'Espolsasacs amb c. Comtal

Poll
de cos

Pinta d'ivori de fa 3700 anys on escrit en cananeu resa: "Que aquest ullal arrenqui els polls dels cabells i la barba"

PUCES *Pulex irritans*. A aquestes se'ls atribueix en un 70% la responsabilitat de la difusió de la pesta de passar de la rata al habitant de la ciutat. Podria ésser el desencadenant, però el contagi en gran mesura és de persona a persona per la tos, cosa semblant al còvid 19 viscut recentment. L'animalet al ser pla s'escapoleix amb facilitat i vist i no vist ja ha saltat de perfil al veí silenciosament ficant-se als amagatalls. Artistes del Paral·lel buscant-se la puça "Ay! Señores por favor, quien me quiere desnudar? porque tengo un miedo atroz y me voy a poner mal. Una hormiga sin pudor, me recorre sin cesar, quién me la quiere coger? por arriba, por abajo por delante y por detrás" donen una visió graciosa de la convivència quotidiana entre insectes i persones que es mostren àdhuc sexis, imagino les de llits anònims en quantitats ingents. Em dona la sensació que els cirks i domadors de puces sempre han entretingut el personal per la seva senzillesa i proximitat amb l'insecte considerat com de la família, espectadora juntament amb el seu gos mentre es rascaven ambdós. **I no era pas un animal massa perseguit, la gent no es rentava, com a molt es perfumava i a l'església l'encens feia de desodorant col·lectiu i prou. Un cop allitats els matrimonis, rarament amb els cossos nus i amb les mateixos llençols i camises de dormir de setmanes d'ús; just arremangades per a la còpula i espolsades al matí i romanien les astutes puces arrapades amb els seus peus fins la nit següent per seguir el rastre olorós del cos dels amants. Vaja un ménage à trois, de tres dotzenes de puces.**

MOSQUITIS amb la seva mobilitat causen epidèmies tremendes segons hagin estat ells prèviament infectats per altres mitjans. A part de les picades prèvies a d'altres mamífers infectats poden adquirir bacteris en aiguamolls.

Tots aquest paràsits eren interpretats popularment a l'Edat Mitjana com a malastruc i signes del dimoni que convenientment cuinats per mags en pocions feien l'afecte rebot contrari que causava benefici al pacient com a vacunat.

Apaivagant els miasmes que eren els efluis que expansionava la malaltia i un malalt era malalt perquè tenia propensió a ser-ho. El perill era que tenir tractes amb insectes podia ser acusatori de bruixeria amb conseqüències ja conegudes. ©

Dites populars:

*Per Santa Llúcia un pas de puça,
per Nadal un pas de pardal.*

Per l'abril canta la granota i el grill.

Cap ros, cap pollós.

A ca magre tot són puces.

Quina mosca li ha picat? Tenir males puces.

No et fiïs d'aquesta mosqueta morta.

No et fiïs de mosca que no piula.

Ase magre carregat de mosques.

Va saltar com una llagosta.

Les corcades (males dones).

T'estimo cuca.

Fet un pollós, fet un adam, deixadot.

*Memòries d'una puça, relat eròtic,
anònim del segle XIX.*

Ens va venir d'un badall de grill.

Treballant fent la formigueta.

Deixa de fer la papallona i estigues per la feina.

Una mosca el distreu.

Ets pesat com les mosques.

Surts encara amb aquell borinot?

No siguis corcó.

Van anar-hi com les mosques a la mel.

Amb la llum els clients venen com a mosques.

En el combat queien com a mosques.

Matar puces a canonades.

Agafat com una llagosta.

Mosca collonera.

No siguis paparra (la paparra no és un insecte)

LA RUTA DEL CISTER A

Carles Aparicio
Comanador de la Domus
Templi Barcinonensis

A la fi del segle XI una renovació espiritual va recórrer Europa i joves monjos es van escindir del vell orde benedictí de Cluny, fundat l'any 910, a fi de cenyir-se a l'estricta observança de la Regla de Sant Benet, la qual cosa va donar lloc al naixement de l'orde monàstic del Cister.

El 21 de març de 1098 fra Robert de Molesme (*Xampanya, França, 1027 - † Molesme, França, 17/4/1111) va fundar l'abadia de Clairvaux, però no va ser fins a 1113 que Bernat de Fontaine Montbard (*Fontaine-lès-Dijon, 1090 - † Clairvaux, 20/8/1153), més conegut com a Bernat de Claravall, va entrar com a novici a l'edat de 23 anys en l'Orde del Cister. Dos anys més tard va ser nomenat abat i aviat l'abadia va comptar amb prop de 700 monjos, i l'orde amb 400 abadies, que en pocs anys es van estendre a tota la cristiandat amb uns 750 monestirs.

La vida dels monjos, amants del silenci, girava entorn dels principis de la pregària comunitària, l'estudi i el treball.

A Catalunya, el sender de Gran Recorregut GR-175 enllaça tres monestirs: el Reial Monestir de Santes Creus, el Reial Monestir de Santa Maria de Poblet, i el Monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges. Aquests tres monestirs de l'itinerari, que no disten gaire entre si ni en el temps ni en la distància, són un clar exemple d'un romànic diferent: el Cister.

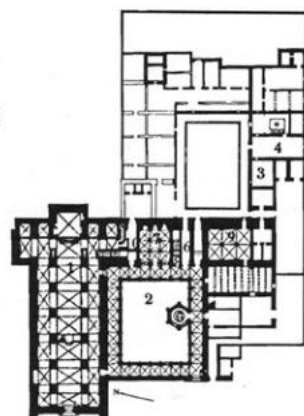
L'art cistercenc té una personalitat pròpia, independent i carregada de sentit. És sobri, auster iconogràficament, estrictament funcional, rigorosament intel·lectual en el seu plantejament, i inspira una profunda espiritualitat.

Si bé el simbolisme figuratiu desapareix de l'art cistercenc, no es pot dir el mateix del simbolisme numèric. Les grans portades cistercencs estan basades en el simbolisme dels números 9, 11, 14...

L'arquitectura cistercenc va trencar amb l'estructura del romànic, aportant, d'una banda, l'arc apuntat de

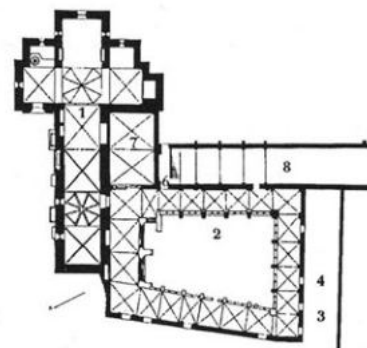
Planta del Monestir de Poblet

Planta del Monestir de Santes Creus

Estances més característiques:

1. L'església
2. El claustre
3. La cuina
4. El refetori
5. El temple
6. El locutori
7. La sala capitular
8. El dormitori (1er. pis)
9. El celler
10. La sagristia

Planta del Monestir de Vallbona

dos centres, assenyalant un sentit vertical i eliminant la realitat meta-còsmica (Déu) i creant una espècie de dialèctica entre tots dos centres, i la volta de creueria, que trencà així amb la unitat conceptual romànica de l'arc de mig punt. Això va possibilitar projeccions a major altura i obertures de més llum, per

CATALUNYA

la menor descàrrega lateral que suposava l'arc apuntat respecte al de mig punt.

Els absis aixecats rectes o poligonals, a més de conferir una major funcionalitat, suposava una més ràpida i senzilla construcció.

També destaquen murs de pedra nua, arcs angulars amb el seu punt de trobada perdut a les altures, obertures perforades sense additaments en grans superfícies murals, perfecte escairament i poliment de carreus.

Les esglésies cistercenques van ser construïdes per reverberar amb el cant monòdic, procedint aquesta reverberació de les voltes, cor, murs i del sòl petri

En general, aquesta arquitectura, en què tot suggereix immobilitat, estatisme, la llum juga un paper primordial vitalitzador i simbòlic del cosmos.

El traçat del sender de la ruta del Cister a Catalunya té moltes tramades de muntanya: des de Santes Creus va al Pla de Santa Maria (9 km) per pujar pel vessant sud de la serra de Miramar fins a Figuerola del Camp (3,1 km) amb bones panoràmiques primer sobre l'Alt Camp i després sobre la Conca de Barberà, arribant a Prenafeta (4,8 km). Després, de Montblanc (7,1 km)

puja els estreps de la serra de Sant Joan de la Muntanya i baixa a Poblet (11,2 km). Des de Poblet va a l'Espluga de Francolí (2,3 km), travessa el riu Francolí i s'enfila per la serralada que baixa de Vinaixa fins a arribar al llogaret de Montblanquet (16,55 km) per tal d'arribar a Vallbona de les Monges (4,95 km); i des d'allí, per la carena de la serra del Tallat passa pel santuari del mateix nom fins a Belltall (10,460 km) i baixa a Forès (5,84 km), Rocafort de Queralt (5,05 km) i Montbrió de la Marca (2,78 km), per pujar al punt culminant de la serra del Comavert i baixar a la plana, al Pont d'Armentera (16,33 km) per retornar a Santes Creus (5,84 km).

Motoritzats, la ruta més curta esdevé molt diferent. Des del Reial Monestir de Santes Creus per la TP-2002, passant pel Pont d'Armentera (5 km), arriba al Pla de Santa Maria per la C-37 (7 km), on enllaça amb l'AP-2 fins a Montblanc (18 km), i continua per la N-240 fins a la TV-7001 (7 km), per a creuar l'Espluga de Francolí, i s'arriba al Reial Monestir de Santa Maria de Poblet per la T-700 (3 km). Des d'aquí, per la T-232 s'arriba al Monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges (25 km). En aquest lloc es desfà el mateix camí i es torna al punt de partida fins al Reial Monestir de Santes Creus (48 km).

REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS

El rei Pere II "el Gran" està enterrat en una urna constantiniana de pòrfir vermell, pedra que, a Orient, simbolitza la pau en aquesta vida i en l'altra. Als seus peus hi és sepultat Roger de Llúria que va demanar ser enterrat als peus del seu senyor

A la riba del riu Gaià, i a 300 metres d'altitud, en el municipi d'Aiguamúrcia, comarca de l'Alt Camp (Tarragona), hi trobem el Reial Monestir de Santes Creus.

En primera instància, aquesta fundació cistercenca s'havia d'establir a Valldaura, a petició de la família de Montcada a l'abadia de la Gran Selva, traslladat després a l'Espluga d'Ancosa, però s'instal·là finalment i definitivament, la vora del riu Gaià l'any 1158, tot i que va començar a construir-se en 1174, i fou oberta al culte el 1225. El primer abat, que va ser Guillem, va ocupar el càrrec de 1152 a 1154.

Els seus monjos, compromesos amb la vida intel·lectual i política del regne, van ser mereixedors dels favors reials.

En 1319 va jugar un paper decisiu, com a refugi dels templers de la Corona catalano-aragonesa, en ser suspesa l'Orde del Temple

El comte de Barcelona i rei d'Aragó Pere, anomenat el Cerimoniós (*Balaguer, 5/9/1319 - † Barcelona, 5/1/1387) va decidir, en 1375, fortificar l'abadia, igual que ho va fer amb el Reial Monestir de Santa Maria de Poblet.

La porta d'entrada a l'església per als fidels és d'arc de mig punt. L'església consta de tres naus, un transepte i cinc capelles absidals quadrades. La capella central està oberta per dalt per un superb rosetó romànic i per tres finestrals esquinçats inferiors.

Les voltes de creueria descansen sobre pilars sense capitells, recolzant-se els amples arcs torals sobre elegantís-

A la Sala Capitular de Santes Creus, en la que es reunien els monjos cada matí i on tenien lloc tots els actes importants, hi foren enterrats diversos abats del monestir.

simes mènsules de vuit roleus cadascuna, que neixen a mitja alçada.

Pel que fa a l'interior de l'església, destaca el retaule de l'altar major, d'època barroca, obra de 1646 de Josep Tremulles (*Vilafranca del Penedès, 1603 - †?), que va substituir l'anterior gòtic de Guerau Gener (*Barcelona, 1368 - † Barcelona, 1408) i Lluís Borrassà (*Girona, 1360 - † Barcelona, 1425) de 1410.

L'altar major és flanquejat a banda i banda per dos mausoleus, formats per sarcòfags de pedra situats a l'interior de sengles templets de pedra d'estil gòtic.

Al costat de l'Evangeli, el rei Pere II de Catalunya i III d'Aragó "el Gran" (*València, 1240 - † Vilafranca del Penedès, 11/11/1285), l'almirall Roger de Llúria i d'Amichi (*Lauria, Itàlia, 17/1/1245 - † València, 19/1/1305) als seus peus i la reina consort, esposa de rei Martí "l'Humà" (*Perpinyà, 1356 - † Barcelona, 31/5/1410) Margarida de Prades (*Falset, 1387 - † Riudoms, 23/7/1429), i al costat de l'Epístola, el rei Jaume II "el Just" (*València, 10/8/1267 - † Barcelona, 2/11/1327), i la seva muller Blanca d'Anjou (*Nàpols, 1283 - † Barcelona, 13/10/1310).

El claustre major, que data de 1331, que alberga diversos sepulcres d'entre 1890 i 1910, és fonamentalment gòtic, per bé que conserva cistercenc el lavabo i el templet que el cobreix.

Sobre la sala capitular, que és qua-

drada amb volta ogival suportada per les parets, es troba el dormitori, al qual s'accedeix pujant des del claustre. Arcs diafragmats sostenen una coberta de fusta a doble vessant al millor estil català.

El conjunt posseeix un senzill segon claustre posterior, de planta rectangular, aixecat durant el segle XVI, a través del qual s'accedeix al celler, la capella de la Trinitat...

Desafectat des de l'exclaustració de 1835, ha conservat la refinadíssima austera elegància cistercenc. Actualment, no té vida monàstica i alberga l'Arxiu Bibliogràfic dependent de la Generalitat de Catalunya.

Aquest pilar de Santes Creus fa cantonada entre les naus de migdia i ponent. Hi ha esculpida, en diverses escenes, la creació d'Adam.

REIAL MONESTIR DE SANTA MARIA DE POBLET

Al peu de les muntanyes de Prades, i a 496 metres d'altitud, en el municipi de Vimbodí i Poblet, comarca de la Conca de Barberà (Tarragona), hi trobem el Reial Monestir de Santa Maria de Poblet.

En 1150 el comte de Barcelona, Girona i Ribagorça, i príncep d'Aragó, Ramon Berenguer IV, dit el Sant (*Barcelona, 1113 - † Lo Borg Sant Dalmatz, Itàlia, 6/8/1162) va donar les terres, del lloc anomenat Horta de Poblet, al monestir de Santa Maria de Fontfroide a Narbona. Els seus monjos es van establir ràpidament a Poblet i van iniciar la construcció del nou recinte monacal. El primer abat, que va ser Guerau, va ocupar el càrrec de 1153 a 1154.

No és d'estranyar que, comptant amb els favors de la Casa de Barcelona, el rei Alfons II d'Aragó (*Osca, 3/1157 - † Perpinyà, 25/4/1196) sobrenomenat el Cast, fes del monestir panteó real.

Així doncs, no és estrany que l'església major de Poblet (Santa Maria) i altres llocs del monestir servissin de lloc d'enterrament de nombrosos monarques, infants, altres persones de la Corona catalanoaragonesa, de membres d'altres importants nissagues nobiliàries, d'abats i monjos del monestir i d'altres persones destacades.

Guardat per un triple recinte, el Reial Monestir de Santa Maria de Poblet és el conjunt cistercenc major i millor conservat que es coneix a Europa.

Construït a cavall dels segles XII i XIII, presenta la dicotomia de l'estil romànic a la nau sud i el gòtic a la resta de les naus.

Després de travessar els diferents recintes i jardins s'accedeix a l'església pel nàrtex.

L'església, consagrada a Santa Maria, és monumental i consta de tres naus; la central i la de la dreta són del segle XII i la de l'esquerra del segle XIV. La nau central està coberta amb volta de canó i les laterals amb volta de creueria.

L'espai eclesial disposa d'un ampli transsepte i capçalera amb girola i cinc capelles radials.

Les voltes es van alternant les de mig canó lleugerament apuntat amb les de creueria. Els capitells són llisos majoritàriament.

El cimbori, situat sobre el creuer on hi ha el panteó reial, és del segle XIV. A l'esquerra del creuer hi ha les escales que porten al dormitori, d'on es pot sortir al sobreclaustre.

Darrere de l'altar major hi ha un retaule renaixentista de l'escultor Damià Forment.

El claustre, adossat a l'església pel seu costat septentrional, presenta una de les galeries primitives, mentre que les tres restants són de construcció gòtica. Comunica amb l'església mitjançant una portada de cinc arquivoltes de mig punt.

A partir del claustre, s'articulen la resta de les dependències monàstiques. El lavabo, en la crugia nord, és de doble tassa de marbre amb trenta-un canons, i es protegeix amb temple hexagonal en el qual els arcs majors engloben geminats rematats per obertures romboïdals. Al davant es troba el refetor, d'impressionant austeritat i amb font ortogonal al mig. A banda i banda es troben la cuina i el calefactor. Des d'aquesta ala s'accedeix a l'atri de l'abat Copons, des del qual s'arriba al celler. La galeria oriental comunica amb una sala capitular quadrada, i a prop es troba la biblioteca i sobre ella l'antic dormitori.

Com va dir i va deixar escrit l'escriptor Josep Pla i Casadevall (*Palafregell, 8/3/1897 - † Llofriu, 23/4/1981), **"el silenci a Poblet és obra de Déu, i per aquesta raó els seus efectes són eficients i grandíssims"**.

La Porta Reial dona entrada a la mongia de Poblet

Aquest monestir, declarat Patrimoni de la Humanitat en 1991, té a més la particularitat que segueix en actiu.

La capçalera de l'església està formada per un absis poligonal, amb capelles radials i deambulatori o girola. Amb retaule d'alabastre a l'altar major, obra de Damià Forment, i tombes reials als laterals

MONESTIR DE SANTA MARIA DE VALLBONA DE LES MONGES

Prop de la riera de Maldanell, i a 481 metres d'altitud, en el municipi de Vallbona de les Monges, comarca de l'Urgell (Lleida), hi trobem el Monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges.

En 1175 la comunitat femenina existent en el lloc va decidir incorporar-se a l'Orde del Cister, i cridaren a sor Oria Ramírez, del monestir navarrès de Tulebras, d'on provenien, perquè fos la primera abadesa.

Pati central del claustre de Vallbona amb el cimbori al fons

La porta de l'església de Vallbona que dona a l'exterior està situada en un braç del creuer

Protegit el monestir pels reis catalanoaragonesos, aviat van professar a Vallbona les filles de la noblesa catalana, i el cenobi aconseguí anys de gran prosperitat

En el segle XIV l'abadessa era senyora jurisdiccional d'una dotzena de pobles

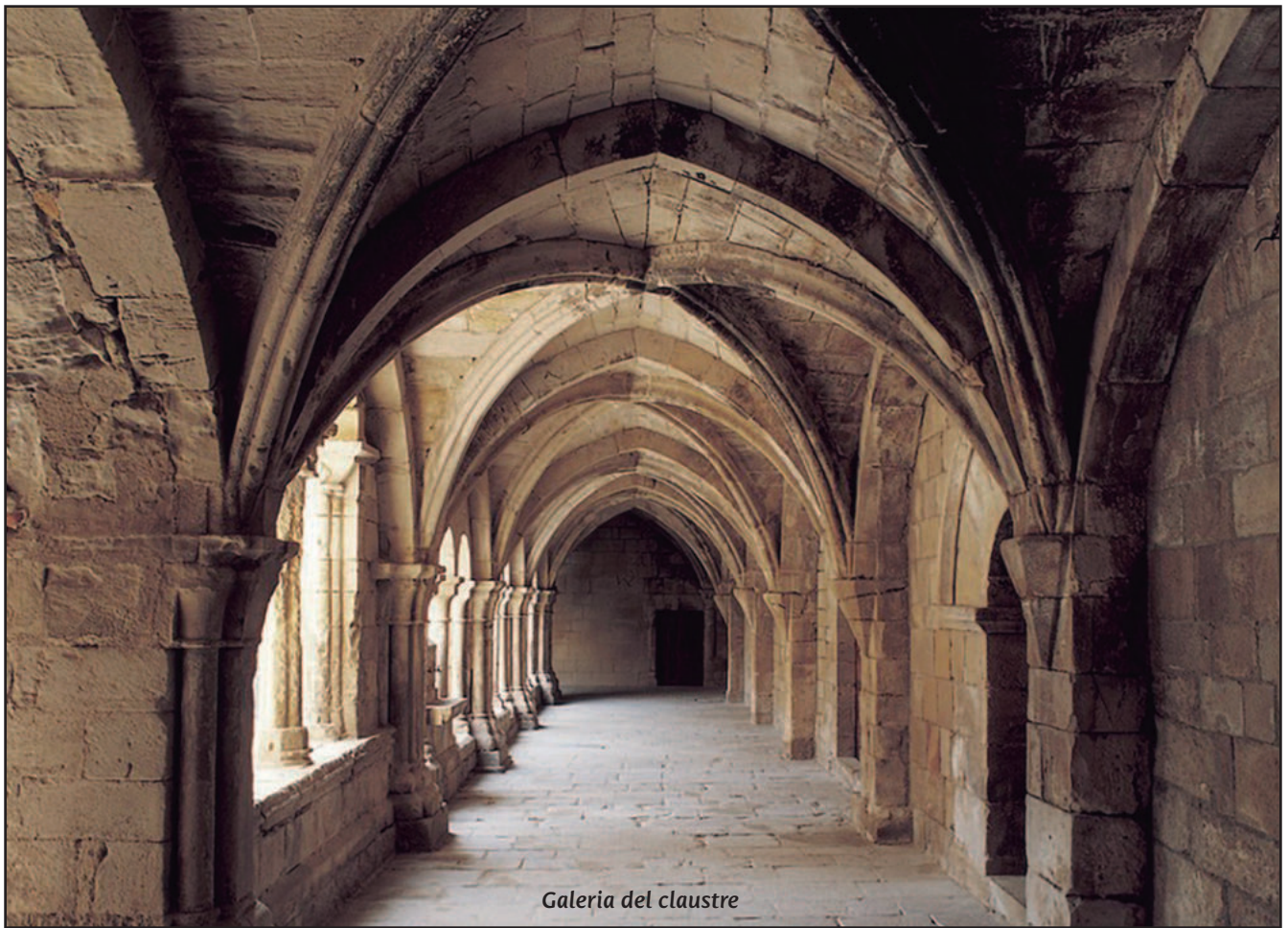
La reforma tridentina, que va prohibir que els monestirs femenins estiguessin en llocs aïllats, va fer que les monges de Vallbona cridessin a la població pròxima de Montesquiu perquè s'agrupessin al seu vol-

tant en dependències exteriors del mateix monestir. L'església és de planta de creu llatina, amb una sola nau de quatre trams i voltes de creueria. L'absis, de planta rectangular, té tres capelles. El cimbori-campanar en forma de llanterna octogonal acabada en piràmide és un exemplar únic, i està disposat sobre trompes amb vuit finestrals i xamfrà de creueria, formant una perfecta creu templa de les Vuit Beatituds.

A la dreta de la capella central descansen les despulles de la dona de Jaume I "el Conqueridor" (*Montpeller, Corona catalanoaragonesa, 2/2/1208 - † Alzira, Corona catalanoaragonesa, 27/7/1276), Andreua d'Árpád, coneguda com a Violant d'Hongria

Sepulcre de Violant d'Hongria

Galeria del claustre

Detall capitells del claustre

Sala Capitular

(*Esztergom, Hongria, 1215 - † Osca, Corona catalanoaragonesa, 9/10/1251), i enfront, la seva filla l'infanta Sansa d'Aragó (*Barcelona, 1241-1247 - † Jerusalem, 1290).

El claustre és una estança irregular de forma trapezoïdal, amb diversitat d'estils. La galeria sud, pertanyent al segle XII, és romànica; la galeria est, de principis del segle XIII, és cistercenca; la galeria nord, construïda al segle XIV, és gòtica; i la galeria oest, del segle XV, és renaixentista i neoromànica.

A la sala capitular, que data del segle XIV, i que és d'una estructura humil i delicada, es poden veure a terra les làpides d'algunes de les abadesses que van regir el monestir. Cal destacar la imatge de la Mare de Déu de la Misericòrdia, de terra cuita policromada, atribuïda a l'escultor català Pere Joan.

En la capella de la Mare de Déu del Claustre, edificada l'any 1895, es venera la talla romànica del segle XII, del mateix nom.

El Monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges fou declarat monument historicoartístic per decret del 3 de juny de 1931. La comunitat femenina d'aquest cenobi continua avui dia vivificant el monestir. ©

Mare de Déu del Claustre

ROSES I CASTELLÓ D'EMPÚRIES

INDRETS EMBLEMÀTICS DE L'ALT EMPORDÀ

CASTELLÓ D'EMPÚRIES

Lluïsa Goberna

En arribar a la vila, la nostra guia, l'Arianna Comas, ja ens estava esperant per començar tot el recorregut que tenia programat. La primera parada va ser a la Plaça dels Homes, denominada així pel fet que els pagesos es paraven en aquest indret per demanar feina i tots naturalment eren homes.

En aquesta plaça porticada es troba la seu d'Informació i Turisme, que anteriorment fou durant l'època medieval la Casa del Consell municipal de Castelló. Com que la vila no tenia contacte amb el mar, només amb els aiguamolls, depenia del port de Roses i per aquest motiu l'edifici va ser també Llotja de Mar, on es gestionaven tots els afers. L'estructura de l'edifici és del segle XIV i reformat el segle XVIII. A la façana es pot veure l'escut de la ciutat en relleu.

La primera referència documental que es té de la vila és del 879. Es tracta de l'acta d'un judici celebrat "in villa castilione in territorio Petralatense"

El que no tingués mar propicià que vers el segle XI fos nova residència dels comtes d'Empúries, quan abandonaren Sant Martí d'Empúries, ja que aquesta

estava massa exposada als atacs dels pirates. Per aquest fet Castelló esdevingué la nova capital del Comtat d'Empúries i la tercera en importància després de Girona i Perpinyà. D'aquesta manera la vila envoltada de muralles es convertí en una zona estratègica defensiva.

BASÍLICA DE SANTA MARIA

L'església és denominada la Catedral de l'Empordà, ja que té una estructura i dimensions prou grans per ser una catedral.

Antigament, en aquest mateix lloc, s'hi trobava un església romànica que va ser consagrada l'any 1064 i que va ser enderrocada per construir-hi el que volien els comtes d'Empúries, que fos una catedral gòtica de la seva nova capital i per recuperar un bisbat. I sobretot per interessos. Però mai va ser seu episcopal i per tant no va arribar a ser mai catedral. Però per a la gent de Castelló és "la seva catedral". No ha tingut mai el títol, però arquitectònicament té aires de catedral. Recorda a Santa Maria del Mar a Barcelona, però la de Castelló va ser construïda abans. És d'un gòtic primerenc afrancesat, ja que el constructor era

Detall dels apòstols a la portalada de la basílica de Santa Maria

francès. La façana és d'un gòtic català més tardà. Les columnes són dels segles XII-XIII.

En la magnífica portalada de marbre del segle XV s'hi veu representada l'Adoració dels Reis Mags i els dotze apòstols. Les escultures estan tallades amb una gran perfecció de detalls.

L'esplèndid orgue és del 1803, del Mestre Cavaillé. Actualment està vigent i té quasi 5.000 tubs.

Segons un mestre orguener "és l'orgue més monstruós" que hi ha a Catalunya, ja que és considera el més gran. Segons ens va dir la guia sona espectacular. Durant tot l'any s'hi fan diversos concerts.

Al costats de l'altar es troben els sarcòfags dels comtes, Ponç VI d'Empúries i Pere I d'Empúries. Al morir Ponç sense descendència va passar el títol de comte d'Empúries a Pere I, fill de Jaume II. Un temps després cedí el comtat d'Empúries al seu germà Ramon Berenguer.

Sarcòfag de Ponç VI d'Empúries

Detall del retaule d'alabastre

El magnífic retaule major d'alabastre, obra de Vicenç Borràs, data de la segona meitat del segle XV. Té set metres d'alçada i en el seu temps estava policromat.

El pinacle és posterior, del segle XVII, i la Verge de la Candelària, patrona de la vila, del segle XIV. Està considerat una obra única a Catalunya i una de les millors mostres de l'escultura gòtica catalana, a més, es tracta del darrer retaule d'aquesta tècnica al nostre país.

A l'interior també es troba una doble pica baptismal del segle XI situada a prop de la portalada. Sembla ser que procedeix de l'antiga església romànica consagrada l'any 1064, tallada en un únic bloc de pedra amb dues piques decorades. Una d'1,4 m de diàmetre amb una alçada d'1,12 m; i l'altra de 0,78 m de diàmetre amb una alçada de 0,65 m. Aquesta última no toca el terra i era per a batejar els infants, mentre que la més gran era per als adults. Les tapes de fusta van ser recobertes amb cuir de pell de xai l'any 1573. Va ser una copia de la de la catedral de Girona, però ac-

Doble pica baptismal

Muralla i Portal de la Gallarda

tualment és única, ja que la de Girona ja no existeix, i encara s'hi fan batejos.

Altres dades diuen que data de l'any 1310, segons un contracte entre el picapedrer Arnau Font i tres clergues de l'església amb l'encàrrec de construir una pica baptismal semblant a la que hi havia a la Catedral de Girona.

Els vitralls gòtics també tenen una part important, ja que eren la manera de fer seguir i conèixer la religió a través de les imatges, ja que normalment en l'època medieval quasi ningú no sabia llegir. La tramuntana feia que no hi haguessin finestres en la part de ponent per tal que no es trenquessin.

MURALLA DE CASTELLÓ

Portal de la Gallarda

El Portal de la Gallarda és una torre rectangular i era l'entrada al recinte fortificat de la vila pel cantó de llevant. Segles XIII a XV. Des d'extramurs s'albira aquest tram fortificat a tocar de l'absis de la catedral.

La muralla que encerclava la vila medieval segueix un bon tram del Rec del Molí per l'antic fossar.

Aquí, a la mateixa muralla, es troba el jardí del Restaurant Portal de la Gallarda, un lloc molt agradable, on posteriorment vàrem anar a dinar i fer una pausa en un entorn natural, on vam poder degustar una bona cuina.

Entrada a l'Ecomuseu Farinera

ECOMUSEU FARINERA

Dins d'un gran edifici de tres plantes que va ser aixecat el 1905, quan el molí fariner va ser transformat en una fàbrica de farina. Es pot veure l'antiga maquinària que forma part del patrimoni industrial de finals dels segle XIX, i tot el procediment de la transformació del blat en farina.

Fou en el neolític que l'home començà a consumir farina de blat. Amb l'agricultura i la ramaderia el pa va ser un àpat bàsic de l'alimentació. Els primers molins que es feien servir eren de vaivé o manual (època neolítica) i amb el temps es van reemplaçar per molins rotatoris, més pràctics però encara amb inconvenients. Era una inversió constant, i més endavant van venir els molins que funcionaven amb un element natural, l'aigua. Hi van haver també molins de vent, però menys. Els molins medievals no podien produir per a tanta gent i quan va arribar la Revolució Industrial funcionaven amb salts d'aigua i una turbina, els coneguts com a molins hidràulics.

La Farinera es va crear a l'indret del Molí del Mig, un

Interior EcoMuseu Farinera

dels tres molins que havia a la vila en època medieval, aprofitant l'antic "Rec del Molí", un canal que neix a l'enclusa de Vilanova de la Muga. En aquesta època medieval els molins fariners van tenir un gran auge i es van anar estenent per tota Europa.

Anteriorment, els romans feien anar els molins amb bestiar i esclaus, que perquè no fugissin, ja que era molt dur el treball, els lligaven i per això es deien "molins de sang".

En tot l'interessant recorregut vam poder veure un molí en funcionament i les diverses etapes principals en la fabricació de la farina: neteja; condicionament dels cereals; molta, on les màquines són determinants per saber si la farina està ben molta i sense impureses; i per últim el procés d'ensacat a través dels tubs metàl·lics que els posen dins dels sacs per portar a vendre. Quan estan plens, el sacs es cusen i es pesen i un cop emmagatzemats ja queden a punt per servir. Actualment per pesar els sacs es continua fent servir una bàscula romana, però digital.

Carrer dels Jueus

Sinagoga

EL CARRER DELS JUEUS I SINAGOGA

La primera referència que tenim dels jueus a la vila-comtat data de mitjans del segle XIII. L'any 1238 els comtes d'Empúries van atorgar als jueus la seva protecció i uns amplis privilegis. I amb aquest al·licient molts jueus van venir a traslladar-se a viure a Castelló d'Empúries, ja que venien d'altres indrets on estaven perseguits. En contrapartida, els jueus feien aportacions econòmiques a les arque comtals i també degut a aquesta protecció podien circular lliurement fora del call. Arran d'això es va iniciar una etapa de prosperitat i creixement econòmic i social a la vila.

Un document que data de 1264, que es troba a l'Arxiu Històric de Girona, fa referència a la Sinagoga dels jueus. L'edifici de la sinagoga s'ubica en un lloc estratègic de la vila, al Puig Mercadal, el centre del que era el poder econòmic, ja que en aquest lloc es feien moltes de les activitats i transaccions comercials de la vila, en les quals els jueus estaven implicats ja que molts d'ells es dedicaven al préstec de diners.

La sinagoga era el nucli principal del call on es pregava, s'erigien els càrrecs públics, etc... Aleshores la sinagoga estava ubicada junt al fossar del primer Castell comtal, on residia el comte.

Al segle XIV, en un document concretament del 1321, es parla que per diverses causes la sinagoga estava en molt mal estat. Per la qual cosa van acordar, després

de demanar els oportuns permisos, la seva rehabilitació i al mateix temps l'ampliació, degut al creixement de la població jueva. A la segona meitat del segle XIV la comunitat jueva constava de més de 300.000 habitants.

A finals del segle XIV va haver un atac a molts dels calls catalans. Però a Castelló d'Empúries, a pesar de tenir la protecció comtal, molts jueus es van convertir al cristianisme per por d'aquesta persecució i per poder salvar-se. La frase de "fer dissabte" es diu que ve dels jueus que es van fer conversos per conveniència, i per dissimular, el dissabte escombraven i treien la pols per sobre i procurant que els veiessin perquè no els perseguissin ni els assenyalessin. Finalment els jueus van ser expulsats el 1492. A l'entrada de la sinagoga es troba un rètol en hebreu que hi diu: Casa de Trobada.

MUSEU D'HISTÒRIA MEDIEVAL DE LA CÚRIA PRESÓ

Data del segle 1336 i fou construït pel comte d'Empúries, l'infant Pere I, amb les restes de l'antic castell

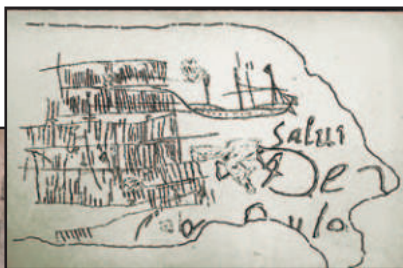
Museu d'Història Medieval de la Cúria Presó

del Puig del Mercadal, que el comte havia fet enderrocar per fer-hi un de nou, més al seu gust.

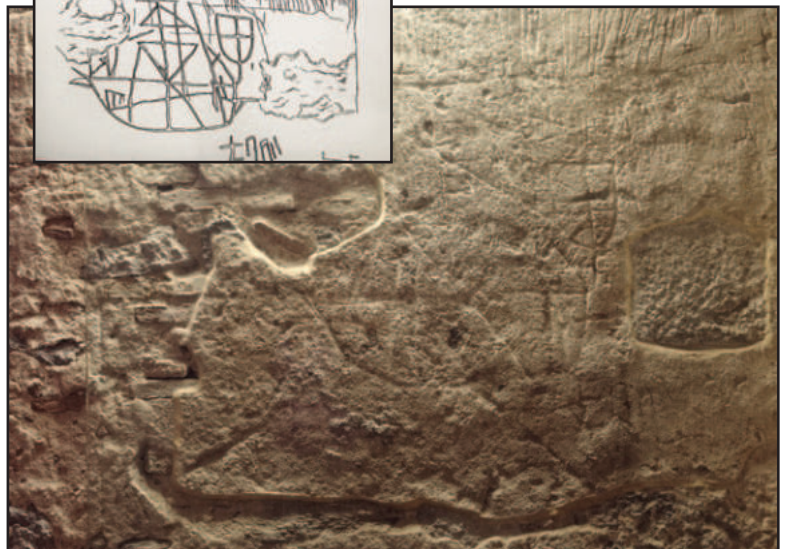
És un edifici gòtic de doble vessant; el símbol del poder judicial per una part, la Cúria o Tribunal de Justícia i la Presó, on es reclouïen als condemnats.

Al seu interior es troba una col·lecció dedicada a la Història medieval de la vila i al llegat del call jueu on **es conserva una important mostra de pedres lapidàries hebrees dites "Matzewoth"**. Moltes d'aquestes pedres s'han pogut trobar ja que s'havien fet servir per a construccions posteriors. Els cementiris jueus o "Seboal" estaven situats fora muralla.

Cel·la d'en "Saulo"

Cel·la "del recompte del temps"

Interior museu. Mostra de pedres lapidàries hebrees

Es troba també una maqueta de grans proporcions que representa la vila en el segle XIV, on es veu ben bé que la portalada de l'església del segle XV no hi estava representada.

A la presó hi havia diferents nivells de cel·les. La planta baixa era més sòrdida, amb menys comoditats que la part més alta. Hi havia un preu per a les cel·les segons la seva comoditat. Les de dalt eren com "suits", amb relació a les soterrades.

A les cel·les encara es poden veure diversos grafitos que els condemnats dibuixaven a les parets. **En la cel·la denominada "del recompte del temps"** hi ha una representació esquemàtica i molt mal·lucada d'un vaixell de guerra dels segles XVI-

Detall pedra lapidària hebrea

XVII i una bandera en creu. A la cel·la d'en "Saulo" es pot intuir més que veure un altre vaixell i a sota es llegeix "Salvi rei nostre deu sauló" que pot dir "Salve rei Déu nostre a Saulo". Es creu que la persona que estava empresonada era culta i lletrada.

La cel·la "masmorra" era un calabós que no comptava amb cap mena de ventilació. Segurament era pels presos amb càstigs més durs o que tinguessin malalties contagioses.

Cel·les de la presó amb la representació de la figura del carceller

Maqueta de la vila, representada al segle XIV

Cel·la "masmorra" amb la representació d'un condemnat

L'ofici de carceller el podia exercir qualsevol vilatà. **Hi ha un document de l'1 de juny de 1543 en què Guillem Rotllant, un serraller de la vila que feia de carceller i torturador, diu davant d'un prevere i un notari que reconeix que va cobrar diverses quantitats de sous i diners per fer la feina de càstig d'haver penjat i assotat a diferents condemnats.** El carceller Guillem restava a la planta més alta de la presó.

Acabades les visites vam anar a dinar al restaurant Portal de la Gallarda com hem dit abans, a tocar de la muralla. I després, en una relaxada passejada, vam poder descobrir altres racons de la vila força interessants.

TORRE CARLINA

La torre o fort fuseller va ser construïda al segle XIX pel denominat “Regimiento de Toledo” per tal de defensar la vila de les ofensives dels carlins. Durant “el Foc de Castelló” que va tenir lloc el novembre de 1874 les forces carlines van atacar i van vèncer després de cruenta batalla. Una gran part de la població va restar malmesa.

PONT VELL

Aquest pont medieval de pedra sobre el riu Muga, antigament s’anomenava Pont Major o Pont Nou. Va ser construït al segle XIV en temps del comte Pere I. Ha sofert desperfectes varis per culpa de les guerres i els aiguats en diferents èpoques. Per tant ha estat restaurat en diverses ocasions. Al seu entorn es pot gaudir d’un paisatge enmig de la natura força bucòlic per fer-hi una bona passejada, que és el que vam fer.

SAFAREIG PÚBLIC

Aquest bonic safareig del segle XIX té elements del desaparegut convent de Sant Francesc construït el 1264, que es trobava a prop. Les columnes toscanes, la galeria porticada i el brollador del mig li donen una aparença força atractiva.

L’endemà ens vam dirigir cap a Roses on ens estava esperant la nostra guia la Roser Raluy, que ens va fer de guia també en una anterior visita que vam fer al Mume, Museu Memorial de l’Exili a la Jonquera.

ROSES

MUSEU D'HISTÒRIA DE ROSES PARC HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC - CIUTADELLA DE ROSES 25 segles d'història

El recinte fortificat de la Ciutadella és un parc arqueològic, de grans dimensions, amb molt segles d'història i de gran interès que alhora ens ofereix l'oportunitat de fer una llarga passejada pel seu interior descobrint els edificis en ruïnes que es conserven i les restes arqueològiques que parlen del seu passat.

Vam començar la visita pel Museu fent un viatge als orígens a través dels objectes trobats de diferents èpoques que s'exposen a les vitrines. La vila té vestigis d'ocupació humana des del neolític. A la prehistòria no hi havia escriptura, per tant, el que se sap

d'aquella època és gràcies als treballs arqueològics i a les restes que s'han trobat.

Es creu que els grecs vinguts de Massàlia (Marsella) van arribar aquí, a la badia de Roses, al voltant del segle IV aC. per comerciar, ja que l'indret els oferia un port natural amb molt bones condicions i li van donar el nom de "Rhode". Quan van arribar l'aigua del mar vorejava fins on està emplaçat l'actual Museu. Ells van introduir la moneda, el dracma, ja que els ibers, població autòctona, no en tenien, només intercanviaven. **El dracma de plata de Rhode per l'anvers hi tenia representat un cap femení d'una deessa, inspirat en la nimfa Aretusa-Perséfone amb la llegenda grega "Rodeion" i pel revers una rosa vista des de sota.**

Van tenir una forta expansió econòmica i entre els seus mercats sobresortia l'exportació de ceràmica amb la creació d'un barri artesanal on desenvoluparen una intensa activitat. Eren molt bons ceramistes i

Escultura de bronze del mestre d'obres de la Ciutadella

Dracma de plata de Rhode

Anvers, cap femení d'una deessa

Revers, una rosa vista des de sota

molt creatius. S'han trobat unes restes que s'han pogut identificar com dos forns de dos ceramistes diferents en què es feien peces pel rebost, la cuina i la taula. La principal producció era una ceràmica de taula de vernís negre decorada. Les àmfores també eren un objecte molt comú dins de la ciutadania.

Posteriorment sobre el 216-218 aC hi va haver una creixent incursió romana comandada per Publi Corneli Escipió. En aquest moment d'inestabilitat fou quan Rhode es va fortificar per a la seva defensa. Primer els grecs els van rebutjar però finalment les colònies gregues van acabar aliant-se amb Roma. Però els nadius ibers es resistiren a aquesta invasió, fins que els romans van enviar un nombrós exèrcit comandat pel militar Marc Porci Cató i finalment els ibers van claudicar també.

Dels romans i la seva activitat productiva se sap que conservaven el peix, bàsicament dofins i tonyines que eren coberts amb sal en unes instal·lacions per a la fabricació de conserves de peix. També produïen la salsa denominada garum.

Interior Museu

En primer pla, restes gregues

A finals del segle IV dC hi va haver una comunitat cristiana que fins i tot disposava de bisbat. En el temps va ser conquerida pels visigots el segle VII, que segons vestigis, van fundar un poblat al Puig Rom, i en el segle VIII pels àrabs, que hi van restar fins el 797.

Cap a finals del segle X els monjos benedictins hi fan un monestir dedicat a Santa Maria i l'església fou consagrada al segle XI. El comte Sunyer en el seu testament va deixar uns diners per fer aquesta església. Van recollir delmes i impostos de molts llocs i es va edificar l'església, sobre les restes d'una antiga preromànica. En aquest context se situa la fundació de la vila. **Es va trobar una pedra gravada sobre aquesta donació de Sunyer.**

Restes romanes

Panoràmica amb restes dels quarters d'infanteria

Va quedar molt malmesa durant el setge de 1795 per les bales de canó. Fins que al segle XX, que s'utilitzava com a paller, en els anys 60 fou restaurada. En el subsol es van trobar restes amb dues tombes que avui estan tapiades. Les restes que queden del monestir estan en molt mal estat.

Se sap que hi havien unes 300 famílies a l'època medieval, al segle XIV. Com a curiositat, en el cadastre hi constaven molts noms de Guillem per als homes i moltes Guillemina per a les dones.

Al segle XVI, concretament el 1552, el rei Carles I veient els avantatges de tenir el port ben assegurat, va ordenar la construcció de la Ciutadella per contrarestar el nou poder destructiu de la artilleria, tant terrestre com naval, degut a la situació d'enfrontament

entre Espanya i França. El constructor va ser l'enginyer militar Giovanni Battista Calvi. Amb els angles defensats per baluards, el valor estratègic de la Ciutadella farà que esdevingui una plaça molt cobdiciada pels francesos. Ha estat reformada en diverses ocasions.

Pedra on està gravada la donació d'en Sunyer, per construir l'església de Santa Maria

Absis de l'església de Santa Maria

Restes de l'església del monestir de Santa Maria

En haver-hi civils i tropes militars en el mateix lloc, la convivència fou difícil i els problemes d'allotjament es van solucionar al construir-hi una caserna l'any 1598. Hi van haver més de 500 soldats que sembla que no hi cabien per la falta de llits, però funcionaven pel sistema de torns i així quan un soldat s'aixecava un altre prenia el seu lloc al llit i d'aquí ve l'expressió "cama caliente". Però pels efectes dels setges, baixes i destrucció d'edificis finalment la pobla-

ció abandona l'indret i es trasllada fora muralles al segle XVII. L'any 1814 les defenses de la Ciutadella foren destruïdes per les tropes franceses i va quedar abandonada.

Amb el temps les muralles s'han salvat en diverses ocasions de les especulacions. El 1915 va haver-hi el perill que s'enderroquessin per tal d'urbanitzar el lloc.

Panoràmica des de la muralla

Mostra d'àncores de grans dimensions. Tenien cinc tones i les van trobar al mar uns pescadors i es van poder recuperar per al museu. Se li deien de l'última esperança perquè servien per assegurar els vaixells més grans quan estaven a punt de naufragar. No es podien recuperar del fons del mar a causa de la seva grandària.

El 1961 la Ciutadella va ser declarada Monument Històric-artístic Nacional i a partir d'aquí van cessar els intents d'urbanització. Estava en mans dels antics promotors que tenien el projecte de fer-hi una urbanització, encara que afortunadament el projecte no va arribar mai a realitzar-se. Va ser finalment el 1986 quan l'ajuntament de Roses va poder adquirir el conjunt i quedà així definitivament protegit.

La Ciutadella és un Bé Cultural d'Interès Nacional de la llei del Patrimoni Cultural català de 1993 i un jaciment arqueològic de gran valor en contínua investigació on es pot gaudir d'un complet itinerari senyalitzat i conèixer les diferents ocupacions històriques del lloc a través de les restes conservades, des de l'antiga colonització grega de Rhode (segle IV a C.) i posterior assentament romà fins a l'època medieval amb el primer recinte emmurallat de la ciutat de Roses que es construí el segle XI i que fou aprofitat per construir la nova ciutadella, i on la població va créixer a l'entorn del monestir de Santa Maria. **Actualment encara es poden contemplar les restes de l'església romànica que és un element força destacable per la seva bellesa.**

Encara que els entesos afirmen que tècnicament el nom de ciutadella no és correcte, perquè segons diuen no és tractava d'una fortalesa que toca a una

ciutat emmurallada, sinó de les pròpies muralles de la vila vella de Roses, les restes de la qual es conserven al seu interior, tal com hem dit. Va ser a finals del segle XVIII i principis del XIX, quant l'antiga fortificació passà a exercir, efectivament, el seu paper de ciutadella pel fet que la nova població s'havia instal·lat extramurs. Popularment els habitants de Roses l'anomenen "les Muralles".

En el jaciment grec de Rhode, i posteriorment la vila medieval, s'han fet diverses campanyes arqueològiques. Ni durant la dictadura franquista ni amb el nou règim democràtic mai no es van interessar per un programa seriós de recuperació d'aquest important patrimoni.

El recinte emmurallat amb les restes arqueològiques que es troben en el seu interior, va restar molts anys tancat i abandonat sent motiu de diversos saquejos. Fou obert al públic el 1991 i s'ha convertit, des de 2004, en l'Espai Cultural la Ciutadella, impulsat per la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona i l'Ajuntament de Roses. Aquest últim gestiona el conjunt en l'actualitat. S'estan portant a terme treballs de rehabilitació i restauració, activitats educatives i difusió, acomodació d'espais, propostes escèniques i estudis arqueològics. I es gestiona la visita del públic a les instal·lacions.

CASTELL - FORT DE LA TRINITAT

El rei Carles I va fer construir el castell alhora que la Ciutadella, tal com hem dit abans, per tal de protegir l'entrada al port de Roses. Les dues fortificacions formaven un important element defensiu i estratègic.

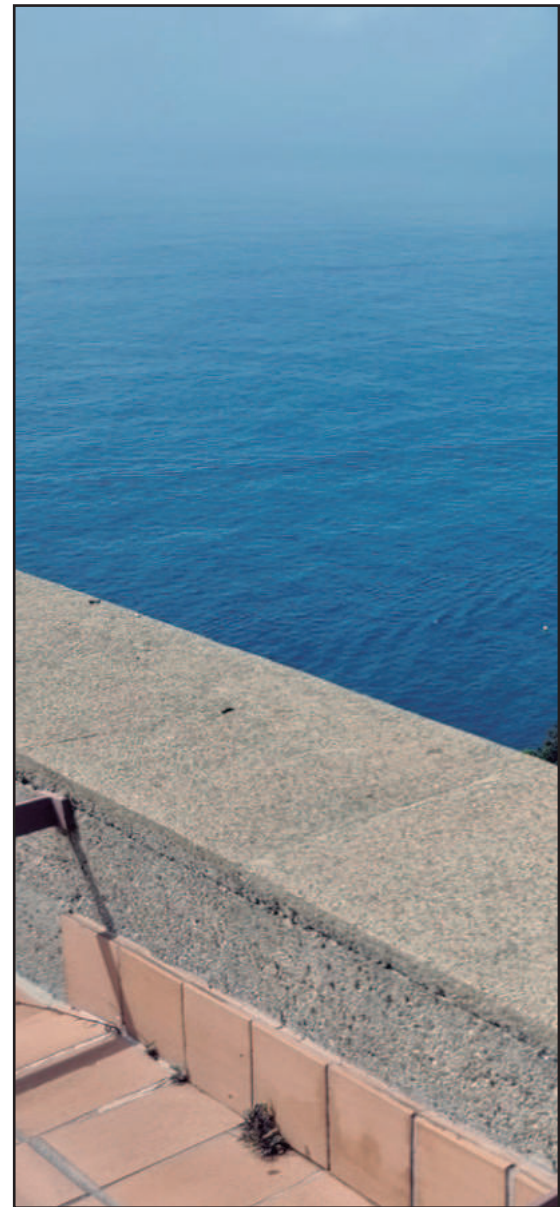
El 1544 l'enginyer militar Lluís Pizaño fou l'encarregat de dissenyar-lo i construir-lo. Va ser un edifici d'arquitectura militar completament innovador en la seva època. El castell, en un turó arran de costa, té forma d'estrella irregular amb tres nivells orientats cap al mar. A la terrassa, amb un domini total del castell sobre les vistes de tota la badia de Roses és on es trobaven els canons per a una funció defensiva, ja que els vaixells per entrar al port havien de passar exclusivament per davant del fort i per tant era una ame-

Panoràmica de la badia, des del castell

Antic forn de llenya de la cuina, amb representació de cuinera amassant pa

Magatzem on es guardava l'armament

naça per a qualsevol vaixell que s'acostés al port.

La seva situació privilegiada podia defensar la població, la Ciutadella i la badia, però pel cantó de terra tenien un problema ja que la muntanya del Puig Rom era més alta que el castell i quedava poc defensat i per solventar-ho van fer els murs tancats i més alts.

La vida a la fortalesa no era gens fàcil i la guarnició, quan no hi havia conflictes, es dedicava prioritàriament a les tasques de vigilància i manteniment, com netejar i arreglar els espais i els desperfectes, tenir cura de l'armament personal, fer guàrdies, etc. No vivien amb les famílies ni amb les dones. Encara que en algun moment està

documentada la presència de cuineres. El barber cirurgià era l'encarregat de la salut dels soldats.

El subministrament d'aigua del castell venia de l'aigua de pluja que la cisterna recollia per veure i cuinar i també per refredar els canons, feina que realitzaven els més joves.

De la cuina de la tropa s'ha conservat parcialment el forn de llenya. Es feia servir una antiga tècnica per fer el pa per tal que durés més temps. El coïen dues vegades, en comptes d'una, i s'anomenava "bes-cuit".

Al magatzem, l'espai més protegit, s'hi guardaven desenes de barrils de pólvora i

Canó amb finestra (tronera) mirant al port

Escultura en bronze de Lord Cochran, al pati del castell. Obra de l'escultora Mar Hernández Pongiluppi

la munició. El magatzem del menjar estava en un lloc més fresc i amb menys humitat. Les dependències del governador, màxima autoritat militar, es trobava a la planta principal on disposava d'una finestra i latrina privada.

Les fortificacions de Roses van estar actives durant quasi tres segles. El castell va viure diverses batalles i va lliurar el seu últim combat el 1808 quan era defensat pel llegendari capità escocès, de la marina britànica, Sir Tomas Alexandre Cochran, conegut com a Lord Cochran, que va venir al castell quan tenia 30 anys. El van cridar per comandar la tropa. Home de gran temperament, va tenir diversos enfrontaments al llarg de la seva vida pel seu caràcter difícil. Va ser un gran estratega i decidia amb el seu criteri el que havia de fer encara que no complís ordres superiors.

Panoràmica de la part posterior del Castell de la Trinitat

Va defensar el fort del setge del francesos i abans d'abandonar-lo el va fer volar, i destruí així el seu bastió per no poder protegir la guarnició i defensar-lo de l'atac francès. Napoleó l'anomenava "El llop de mar".

Va morir l'any 1860 als 85 anys amb el càrrec d'almirall i està enterrat a Westminster. Com a homenatge, al pati del castell es troba la seva escultura en bronze, obra de l'escultora Mar Hernández Pongiluppi.

Finalitzades les visites previstes vam anar a dinar al Restaurant L'Estrop, ubicat davant de la platja, on ens van servir un molt bon àpat. Després de dinar uns quants membres del grup vàrem anar a donar un tomb per la vila i recórrer un tram de les muralles de la Ciutadella. I seguidament ja vam retornar cap a Barcelona.

Aquest sortida es va dur a terme els dies 16 i 17 de setembre de 2023. ©

Representació de les dependències del governador

Grup davant de la portalada de la Basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries

EL CASTELL DE PALS

UNITS PER LA MATEIXA SENYORIA

Glòria Jara
Articulista i
animadora
cultural

A la comarca del Baix Empordà, avui en dia, encara hi ha testimoniatge de molts castells, uns restaurats i altres en runes, però tots ells ajuden a conèixer la història de l'edat mitjana. Dos d'aquests castells són el de Pals i el de Castell d'Aro, el castell de Benedormiens

GAUFRED VIDAL I QUÍXOL

SENYORS DE PALS

Segons els estudis que s'han fet, Gaufred Vidal, a més de ser propietari de masos i terres de Calonge i de la Vall d'Aro, estava ben relacionat amb els comtes i els religiosos de l'època.

Per altra banda, se sap que al 994, Ramon Borrell i Ermessenda, comtes de Barcelona, Girona i Osona, van fer donació de la torre de Pals i la seva església de Sant Pere al Bisbe de Girona. **Els estudiosos creuen que en la concessió no hi devia anar comprès el senyoriu de la vila perquè la pubilla Quíxol, en ser l'hereva del senyoriu de Pals, va passar a ser la primera senyora de Pals.**

Sala Gaufred Vidal

L'Ajuntament de Castell-Platja d'Aro ha dedicat una sala del castell de Benedormiens a Gaufred Vidal, senyor de Pals i gran propietari de la Vall d'Aro al segle XI.

Foto: Glòria Jara

Gaufred Vidal i Quíxol es van casar abans de l'any 1018 i van tenir 3 fills: Bernat Gaufred, senyor de Pals; Udalard Gaufred, el Llarg, senyor de Begur fins a mitjans del segle XI, quan va vendre el castell a la comtessa Ermessenda de Carcassona, i Almaric, clergue

L'església de Santa Cristina va ser el lloc on es va fer donació del castell de Benedormiens al monestir de Sant Feliu de Guíxols. Foto: Col·lecció de documents audiovisuals i gràfics de l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro

Ermessenda de Carcassona, comtessa de Barcelona. Foto: "El favorit", TV3. Programa d'història i divulgació

I DE BENEDORMIENS

Imatge actual del castell de Benedormiens amb alguna paret antiga i el fossat en primer terme. Autora: Glòria Jara

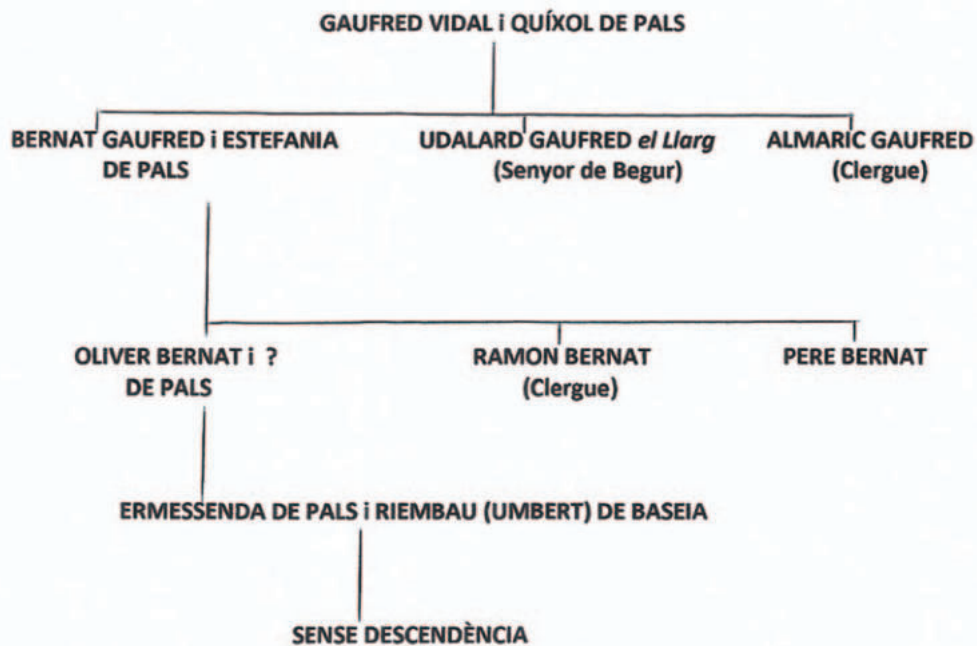
de la seu de Girona. Gaufred Vidal i Quíxol sempre van senyorejar el castell del Mont Aspre, l'antic castell de Pals, com a senyors independents.

Segons els documents consultats, el castell de Benedormiens es va construir abans de 1041, per ordre d'Ermessenda de Carcassona, comtessa de Barcelona i a costa dels comtes, el Bisbe de Girona, l'abat de Sant Feliu de Guíxols i altres cavallers. El 26 de maig o el 26 de desembre de l'any 1041, Ermessenda, comtessa de Barcelona, el seu germà Pere Roger, Bisbe de Girona, Gaufred Vidal i Quíxol, senyors de Pals, l'abat Llandric i els monjos del monestir de Sant Feliu de Guíxols es van reunir a l'església de Santa Cristina d'Aro.

Al mes d'agost, al voltant del castell de Benedormiens s'hi celebra el mercat medieval. Autora: Glòria Jara

En aquesta reunió la comtessa de Barcelona i propietària del castell de Benedormiens va donar al mones-

Geneologia de la casa de Pals (segles XI-XII)

tir de Sant Feliu el castell «sense cap retenció, amb les eixides i les seves entrades» per tal que el castell de Benedormiens, situat al llavors barri de Castell d'Aro, estigués defensat durant les 24 hores del dia per peons i una guarnició de cavallers. La decisió va comportar una discussió perquè en un primer moment es volia donar, el castell, a un laic. **Amb la donació al monestir es garantia la seguretat als habitants de Sant Feliu de Guíxols i de la Vall d'Aro, i sobretot als homes propis de la Comtessa, del Bisbe i del Senyor de Pals que vivien entre el port de Pinell i Sant Feliu. Un tram de la costa que sovint era atacada pels musulmans i pels pirates Quan la comtessa venia per aquestes contrades, hi tenia una fortalesa, ho feia envoltada per una important escolta.**

Per contribuir a la restauració i a la fortificació del castell, mentre que altres diuen que era per fer front a les despeses que comportava la guàrdia, el Bisbe Pere va donar, en aquella mateixa reunió, els delmes de la parròquia de Santa Cristina d'Aro. Gaufred Vidal i Quíxol també hi van contribuir fent donació de les

rendes de les terres, altres diuen l'alou que tenien a la Vall d'Aro, comprès entre el port de Pinell, l'actual Port d'Aro de Platja d'Aro, i el castell de Benedormiens; els terrenys que l'envoltaven, la part que havien donat per a perfeccionar el castell; els closos i masos seus situats entre Sant Feliu de Guíxols i Sant Pol i també els closos i masos que posseïen a les parròquies de Santa Cristina i Santa Maria de Fenals.

Després de la mort de Gaufred Vidal, per Tots Sants de 1046 Quíxol va fer execució testamentària del seu marit i va donar a la canonja de la seu de Girona uns alous de Sant Martí Vell.

BERNAT GAUFRED SENYOR DE PALS I CASTLÀ DEL CASTELL DE BENEDORMIENS

Bernat Gaufred es va casar amb Estefania i van tenir 3 fills: Oliver Bernat de Pals; Pere Bernat, clergue, i Ramon Bernat.

Entre 1051 i 1058 la comtessa Ermessenda, en bé de l'ànima del seu marit Ramon Borrell, va tornar a la seu de Girona totes les esglésies que el seu marit havia retingut.

*Imatge del campanar i de la Torre de les Hores de Pals.
Autora: Glòria Jara*

Façana principal de l'església de Sant Pere de Pals. Autora: Glòria Jara

Entre elles hi havia la de Pals amb totes les seves dependències.

L'any 1053 quan l'abat Arnau del monestir de Sant Feliu de Guíxols va renunciar a fer-se càrrec del castell, Bernat Gaufred de Pals va rebre, de l'abat Arnau la custòdia i la vigilància –no la senyoria- de la fortalesa. Per mantenir la guarnició l'abat li va cedir –en violari- els alous de Fenals, Tueda (excepte l'alou de Sant Amanç) i la riba dreta del Ridaura fins al mar. Alguns d'aquests alous l'abat els havia rebut dels pares de Bernat Gaufred. **A canvi, Bernat Gaufred, que va ser nomenat castlà –guardia- del castell de Benedorriens per la comtessa Ermessenda, es va comprometre a pagar al monestir una mitgeria d'oli cada any i a ser fidel a l'abat i als seus successors.**

Tres anys després, Bernat Gaufred, senyor de Pals, va signar com a testimoni, entre altres, la carta d'esposalles i el document en què hi constava que, Ramon Berenguer I, comte de Barcelona, va regalar a Almodis de la Marca (?-1071), amb qui es va casar en terceres núpcies després de lluitar a Terra Santa, l'any 1052, com a dot part dels béns que havien sigut propietat de la seva àvia, la comtessa Ermessenda. Aquest regal, el comtat de Girona on el formava entre altres la vila de Pals, era una revenja després que el Papa, l'any 1056 els excomuniés a petició de la mateixa comtessa Ermessenda i la seva segona esposa, Blanca de

Narbona. Però el dot del castell de Pals es va fer efectiu dos anys després, quan Ramon Berenguer I, comte de Barcelona, va aconseguir la nul·litat del matrimoni amb Blanca de Narbona.

La història també explica que el 8 d'abril de 1065 Bernat Gaufred, senyor de Pals, va vendre la sobirania superior del castell de Pals a Ramon Berenguer I "el Vell" i a Almodis de la Marca, filla del comte occità Bernat I de la Marca i Amèlia de Rases. A partir de llavors el castell i termes de Pals van passar a ser domini directe dels comtes de Barcelona, però Bernat Gaufred de Pals va continuar mantenint el domini útil del castell, ja que els comtes catalans li van arrendar. L'avors el terme del castell de Pals afrontava per llevant al mar Mediterrani, a migdia amb Palafrugell i Torroella de Montgrí, a occident amb Peratallada i al nord amb Torroella de Montgrí.

Al 31 de desembre de 1078 dia en què es va consagrar l'església de Santa Maria de Castell d'Aro, el magnat poderós, Bernat Gaufred va donar a la seu de Girona l'església. Del seu alou, va donar una sagrera de 30 passos "(...) legítims al voltant de tota l'esmentada església i li donà tal protecció i tranquil·litat perquè cap persona[...] no hi exerceixi mai cap mena de violència, sinó que per honor i reverència a l'esmentada església aquesta romangui plenament protegida (...)". També va prometre a la seu de Girona una renda

Fotografia actual de la Torre de les Hores.
Autora: Glòria Jara

La Torre de les Hores, és la vella torre de l'Homenatge que queda, quasi com a únic testimoni del castell de Pals.
Autora: Glòria Jara

anual d'una lliura de cera. Aquesta donació de l'església i el seu cementiri es fa perquè "(...) en Bernat Gaufred i els seus successors tinguin i posseïxin tots aquests béns per sempre, sense cap pertorbació, sense cap mena d'oposició per part de ningú, (...)". És a dir, Bernat i els seus successors quedaven, per sempre senyors útils dels béns donats. L'església de Castell d'Aro va quedar sota la jurisdicció i la subordinació de l'església de Santa Cristina. Tal vegada Bernat Gaufred va donar l'església a la seu de Girona i no al monestir perquè a la seu hi havia un seu germà Almaric.

Al 29 d'octubre de 1098 en el testament de Bernat Gaufred de Pals i castlà del castell de Benedormiens, consta com a marmessors la seva esposa Estefania (alou d'Aro, etc.) i al seu fill hereu, Oliver Bernat (el castell de Pals amb tots els seus termes i pertinences i feus...). **Entre altres propietats, va deixar al monestir de Sant Feliu el castell de Benedormiens amb les seves pertinences i part de les terres del seu voltant, tot i que ja n'era el propietari, però tal vegada ho va deixar escrit perquè sabia o intuïa que el seu fill hereu volia apropiarse'n.** Els altres dos fills, Pere i Ramon, també els va deixar propietats. Un cop mort, abans del 19 de juny de 1099, va ser soterrat en el monestir de Sant Feliu.

OLIVER BERNAT SENYOR DE PALS

Oliver Bernat es va casar i va tenir una filla, l'Ermesenda.

Tenia les dècimes de tots els peixos que els pescadors pescaven des de Calonge fins al port de Pinell. Va heretar les senyories de Pals i de Castell d'Aro. Tan bon punt va morir el seu pare, Oliver Bernat va apropiarse de l'alou que anava des de Pinell fins al castell de Benedormiens, malgrat ser del monestir de Sant Feliu de Guíxols.

Punta de Pinell en primer terme, als anys 40 del segle passat, vista des de la cala Sa Conca de Platja d'Aro. Autor: V. Fargnoli. Arxiu Alfons Martínez

L'església de Pals des de la Torre de les Hores. Autora: Glòria Jara

Després de presentar diverses reclamacions, l'abat de Sant Feliu, el bisbe de Girona, l'arquebisbe de Tarragona i el Papa van excomunicar a Oliver Bernat per haver-los defraudat. Una de les conseqüències de l'excomunicació va ser que el castell de Benedormiens i els termes de Fenals i Calonge van ser infeudats pel cavaller Gaufred, probablement de la mateixa nissaga del senyor de Pals. L'abat Esteve del monestir de Sant Feliu va fer donació de la castlania del Benedormiens a Ramon Gaufred. Al 17 de juny de 1099 l'abat Esteve i Ramon Gaufred varen signar un conveni pel qual, amb la castlania del Benedormiens, l'abat li concedia un dret sobre els peixos pescats.

Malgrat les requisitòries que va rebre, Oliver Bernat va fer cas omís fins a l'1 de setembre de 1103, any en

què, a petició del comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, va reconèixer que un cop mort el seu pare el castell de Benedormiens i els béns annexos havien de tornar al seu legítim propietari, el monestir. Abans de marxar a fer la Croada a Terra Santa, l'abril de 1105, el 1104 Oliver Bernat va fer cessió de tots els seus béns, una part a l'esmentat monestir i la resta els va deixar en herència a la seva filla Ermessenda. Va consignar en una escriptura signada per la seva mare Estefania, la seva filla Ermessenda, el seu gendre Riembau de Baseia i els seus dos germans <<per exigència dels meus pecats tots els aïllats del monestir de Sant Feliu de Guíxols que el meu pare Bernat Gaufred tingué "en violari" amb el consentiment dels precedents Abats i monjos del dit lloc i que "després de la seva

Plafó informatiu del castell de Pals, conegut anteriorment amb el nom de Mont Aspre. Autora: Glòria Jara

Peu de foto: El nucli antic de Pals amb el campanar de l'església de Pals al fons. Autora: Glòria Jara

mort havien de revertir al ja dit Monestir sòlidament i lliurement", sense cap autoritat o raó vaig sotmetre violentament per espai de sis anys al meu poder>>.

tar al costat del comte de Barcelona, del comte d'Empúries, amb comtes de l'altra banda dels Pirineus i amb els comtes pisans.

ERMESSEDA

PUBILLA I SENYORA DE PALS

Ermessenda, pubilla de Pals, es va casar amb Rieimbau de Baseia, senyor del castell de Baseia, i van entroncar dues grans famílies catalanes, la dels Montseny i Baseia amb la dels senyors de Pals i del castell de Benedormiens. I és que Rieimbau de Baseia era fill d'Umbert Odó, senyor de Montseny, i de Sicardis, senyora del castell de Lloret de Mar, i net del vescomte de Girona. Rieimbau de Baseia, el 1112 va ser un dels testimonis del testament que va fer Dolça, comtessa de Barcelona i Provença i esposa de Ramon Berenguer III. **Rieimbau de Baseia en ser un dels cavallers més apreciats del comte Ramon Berenguer III, va ser nomenat marmessor del comte.** El marit de la senyora de Pals va formar part del Consell secret de Ramon Berenguer III, va participar en la preparació de l'atac en la primera conquesta de Mallorca, l'any 1115, amb el seu germà Guillem Umbert, i va llui-

Actualment, el castell de Benedormiens s'ha rehabilitat en diverses sales d'exposicions d'art. Autora: Glòria Jara

Un dels carrers del nucli antic de Pals. Autora: Glòria Jara

Riembau de Baseia va signar, després del vescomte de Girona, el document que acreditava que Ramon Berenguer III, el 1117, va donar al seu germà, abat de la Grassa, el monestir de Sant Pere de Galligants. Deu anys després Riembau de Baseia també va fer de testimoni en l'empenyorament que van fer el comte Ramon Berenguer III i el seu fill del mas de Guillem Gascons a Llagostera a favor de l'església de Santa Maria de Vilabertran.

Un cop el seu pare va morir, Ermessenda va passar a ser senyora de la vila i del castell de Pals en rebre per herència el castell i terme de Pals, però no de la sobirania superior perquè el seu avi, Bernat Gaufred, se l'havia venut als comtes de Barcelona. També va rebre unes cases a Barcelona, uns alocs a Santa Maria de Fenals, diverses possessions a Santa Cristina d'Aro, la capella que es va construir a tocar del castell de Benedormiens, l'actual església de Castell d'Aro, i diversos censals d'aquests termes.

Riembau de Baseia, quan ja tenia una edat avançada, al 12 de maig de 1132 abans de visitar el Sant Sepulcre de Jerusalem, va deixar hereva a la seva esposa Ermessenda de tres sarraïnes..., i l'usdefruit de tots els honors que li varen concedir. Riembau de Baseia va morir al 20 de novembre de 1132. El matrimoni va tenir un fill, però es va morir quan era petit, abans de 1132. Tots tres van ser enterrats a l'església de Castell d'Aro.

L'any 1144 es va crear la concòrdia entre Berenguer de Llerç, bisbe de Girona, i Berenguer, abat de Sant Feliu de Guíxols, sobre la permuta que els monjos feren amb Riembau de Baseia i la seva esposa. Permuta que Ermessenda, pubilla i senyora de Pals, i el seu marit, Riembau de Baseia, van signar l'escriptura on especificava que Oliver Bernat volia retornar al monestir els béns que s'havia quedat, però que Ermessenda no els va retornar.

Oliver Bernat va deixar en el testament que si la seva filla Ermessenda, l'hereva universal, moria sense descendència, havia de deixar al monestir de Sant Feliu el poble de Pals i el seu castell. Quan Ermessenda va morir, tal com es podia llegir en el testament del seu marit, va deixar el castell de Benedormiens amb la seva església, les defenses i la vila a la Seu de Girona. **Així doncs, tampoc va retornar al monestir de Sant Feliu el castell de Benedormiens i el monestir el va perdre per sempre més. La donació a la Seu de Girona es creu que la va fer perquè un germà del seu marit, Bernat Umbert, havia sigut bisbe de Girona durant 21 anys.** En canvi, Ermessenda, que va tenir l'usdefruit del castell de Pals, el va deixar, segons el testament de Riembau al seu nebot, Umbert II, tot i que havia de revertir al monestir de Sant Feliu. ©

BIBLIOGRAFIA:

LL. ESTEVA/LL. PALLÍ; (1995): "Els llocs de la Vall d'Aro, Gissalis i el monestir guixolenc (881-1199)". Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols - Amics del Museu Municipal.

GUERAULA DE CODINES

Maribel Gallén
Vocal de l'Institut

Guaridora, remeiera, dona de fortes conviccions i valenta

Des de l'antiguitat, les dones han estat les encarregades de la família i la llar. Històricament les dones, fora de l'àmbit familiar, estaven excloses de les activitats socialment més prestigioses. Aquest repartiment d'ocupacions, basat en la societat patriarcal de l'home, ha ostentat els valors de la civilització, la raó i l'ordre. Una concepció ancestral que ha silenciat i minimitzat la labor femenina en qualsevol pla de l'activitat científica, econòmica i política.

Ara ens remuntarem al segle II, on Claudi Galè (metge) de Pèrgam (Grècia) menciona diverses dones sanadores i els seus remeis. Entre aquestes referències destaca Metrodora, metgessa grega, qui va escriure un tractat sobre les malalties de l'úter, l'estómac i els ronyons que es considera el primer tractat de ginecologia escrit per una dona. Va arribar a ser traduït a l'Europa medieval.

Amb el transcurs dels anys, les noies aprenien dins del marc de l'ambient familiar i entre dones tota una sèrie de tècniques i coneixements tradicionals referents al treball domèstic, culinaris, de maternitat, d'higiene i salut, d'economia domèstica i algunes aprenien de les seves mares a llegir i escriure.

Les sanadores foren dones que treballaven en la medicina per necessitat, per solidaritat i per explorar noves vies de llibertat

Constantí l'Africà, metge, escriptor, traductor i monjo. Fou un dels introductors de la medicina àrab a Europa. Com el diagnòstic de l'orina, que posteriorment Gueraula va aprendre del metge àrab Bofim

Homes i dones exercien la medicina sense cap impediment, fins a l'any 1289 en què els Furs de València estableix la prohibició d'exercir la medicina sense llicència, que cap dona pugui practicar-la, ni receptar, ni proporcionar medicaments, sota pena de ser fuetjada públicament. **Malgrat això, la presència de dones exercint la medicina, com ho havien fet des de sempre, però ara des de la clandestinitat amb el risc de ser penalitzades, està documentada en les tres grans cultures del territori: la cristiana, la jueva i l'àrab.**

Les sanadores foren degradades, però les dones es mantingueren com a llevadores i cuidadores d'altres dones. Esdevingueren les primeres sanadores, metgesses i infermeres.

LA CATALANA
GUERAULA
DE CODINES,
(1275-1340),
ANOMENADA
TAMBÉ GARALDA,
NEIX A SUBIRATS
(ALT PENEDEÈS) I VA
SER UNA DONA
AMB SAVIESA,
TREBALLADORA
I VALENTA

Ella aprèn a través d'una dona propera els coneixements ancestrals de les herbes remeieres tradicionals de sanadora. Gueraula tenia cura de la salut de persones i d'animals amb conjurs i oracions, també amb practiques mèdiques. **La seva vida professional començarà a Vilafranca del Penedès on veu treballar a un metge àrab de nom Bofim. Ell li ensenya tot el que sabia de la medicina i ella ho absorbeix com una esponja.**

Gueraula, dona de gran saviesa mèdica, observava a través de l'orina malalties com el mal de gola que afectava més els infants.

Detall d'una taula del Mestre de Pentecostés o de Cardona. Col·lecció Galobart, Barcelona

Il·lustració d'una edició facsímil d'un "Tacuinum Sanisatis in Medicina"

Per sanar la gota pronunciava oracions cristianes del Pater, l'Ave i el Credo, feia el senyal de la creu i deia unes fórmules verbals. Començava així:

**"Conjur per guarir la gota
 conjur-te, tota,
 conjur-te per Déu
 e per madona sancta Maria
 per los sens e per les sentes que auia:
 que así no pusques aturar
 ni esses caschar
 ni popa machar
 ni dia passar
 ni punt donar ni raül metre.
 Per la cort celestial,
 que aquesta persona no aia mal "**

Garalda, recitava també el Pater Nostre i l'Ave Maria per guarir els animals. Descriu que feia un ritu compost de dos elements, la cosa i el gest, que consistia a fer, damunt de la cua de l'animal malalt, una creu feta en palla d'ordi i fer un gest amb els dits petit i índex. Segons l'església diria que això serien sortilegis i màgia.

**Molt aviat es va guanyar
 un gran prestigi
 i la gent del poble
 i els veïns la van
 conèixer com
 Gueraula de Codines
 la guaridora.**

Desgraciadament, va ser jutjada l'any 1304 per la cúria episcopal, la van assenyalar de ritus pagans, potser bruixeria...la situació era molt greu, Gueraula, embarassada del seu fill, va parlar de creus fetes amb palla, oracions i conjurs al costat de pràctiques més properes a la medicina, però si el cas era greu enviava els malalts al "metge major". Sempre procurant pel bon estat del malalt.

El bisbe, prou benvolent, li prohibeix exercir la medicina. També havia de peregrinar a Montserrat i estar cada diumenge al costat del capellà a missa, dreta i sense abric, encara que fes fred.

Gueraula, continua en la clandestinitat ajudant a la gent del poble. Era decidida i amb conviccions fermes. Tant és així que es presenta al juliol de l'any 1307 davant del bisbe Ponç de Gualba de Barcelona per voluntat pròpia, mostrant la seva força i determinació a dir la veritat i manifestar la seva capacitat com a guaridora. Reiterarà el que ja havia declarat amb anterioritat.

Aleshores, el bisbe va voler consultar a dos metges de Barcelona sobre les activitats guaridores de Gueraula, i aquests varen donar una valoració positiva. El bisbe va consentir finalment que la guaridora Gueraula de Codines continués amb la seva pràctica mèdica amb una llicència parcial per la qual sols podia observar, diagnosticar i donar consell als malalts sense conjurs ni medicaments.

Remeiera recol·lectant plantes medicinals

L'any 1328 les autoritats eclesiàstiques tenen indicis que la Gueraula és tossuda i continua fent els conjurs i sortilegis. La llei aquesta vegada serà més dura i la pena serà la presó per reincident. El seu fill, Pere Ferrer, li paga la fiança de cinc-cents sous i queda en llibertat condicional.

Dos anys més tard el cas passa a l'inquisidor, però no hi havia més informació sobre les pràctiques de la guaridora Gueraula de Codines, ni quina fou la pena. Ella tindria al voltant dels setanta anys. No es va saber res més de la seva vida.

Gueraula va portar una vida dedicada a la cura dels malalts, va ser una dona valenta i amb conviccions fermes, i tossudament lluitadora i solidària en la defensa de la seva pràctica de guaridora, una pràctica de vida i de raó de ser.

Dona sàvia és reconeguda com a precursora de la medicina a la Catalunya medieval, en una època molt difícil on les dones eren perseguides i acusades de bruixeria i podien acabar en una foguera.

Avui en dia, des de l'any 2018, la Junta comarcal de l'Alt Penedès del Col·legi de Metges de Barcelona, convoca el Premi

Il·lustració d'una manuscrit del segle XII

"Dra. Gueraula de Codines", amb l'objectiu de premiar la recerca científica, els treballs mèdics, epidemiològics i de recerca que tractin aspectes teòrics i pràctics de la salut mèdica de la comarca. ©

DE LA REALITAT HISTÒRICA A LA DISTORSIÓ POLÍTICA

Article d'opinió de **Carles Aparicio**

Al'actual plaça del Rei de Barcelona es trobava el centre de poder, primer comtal i posteriorment reial, del que actualment i des del segle XIX, la història anomena la Corona d'Aragó.

A més, la dinastia reial era la catalana, les seves armes, quatre pals de gules sobre camp d'or, eren les del comte de Barcelona, i la llengua preponderant entre la monarquia i els estats de la Corona va ser el català, fins i tot amb els Trastàmara. Així i tot, s'ha arribat a negar l'existència de la llengua catalana. No és doncs casual que fos el lloc d'enterrament de les despulles dels reis i reines, el qual reflectia l'interès per establir una relació d'importància entre el lloc del sepulcre i la línia genealògica reial.

Amb les Capitulacions de Barbastre l'any 1137 i la Confirmació d'Ayerbe el 27 d'agost d'aquell mateix any, el rei aragonès Ramir II, anomenat el Monjo, confirmava en document públic el comte de Barcelona com a governant efectiu d'Aragó. I després del casament del comte-rei barceloní Ramon Berenguer IV amb Peronella a Lleida el 1150, el papa romà Adrià IV va confirmar el 1158 la cessió del regne d'Aragó a Ramon Berenguer IV, extingint-se així el tron d'Aragó. Tant és així, que des d'aquest segle XII fins al segle XIV, la denominació principal era la de Casal d'Aragó.

Potser cal aclarir que mentre Regne d'Aragó descriu la identitat territorial individual, la Corona d'Aragó fa referència a diverses identitats territorials i al poder que les regia.

Escut d'armes del Comtat de Barcelona i Corona d'Aragó

Cal desemascarar la politització de la histografia que s'està duent a terme amb total impunitat amb el significat Corona d'Aragó, utilitzat per amagar la història de la Nació catalana.

Tan sols i a títol d'exemple, a més de textos i mapes, "el Consejo Asesor para la Enseñanza de la Historia" del govern aragonès el 2017 va imposar a les escoles el relat que "nunca hubo una Corona catalano-aragonesa, solo existió la Corona de Aragón".

Mapa de la Corona d'Aragó en el segle XV

Godesard
ARTS GRÀFIQUES, S.C.P.

Imprenta Offset • Tipografia • Digital
info@godesard.com - www.godesard.com

Ràpids y econòmicos

TARJETAS
FOLLETOS
FLYERS
CARTELES
CATALOGOS

TARIFAS
SOBRES
CALENDARIOS
REGALOS DE
EMPRESA

CELEBRACIONES
BODAS
BAUTIZOS
MEDALLAS
TROFEOS

Marià Aguiló, 67 - 08005 Barcelona - Tel. 93 309 65 65 - info@godesard.com - www.godesard.com

VENDA DE MATERIAL D'ESCACS

ESCAC
MAT

ESCAC I MAT

cultura, tecnologia, docència i esport
www.escacimat.com

Taulers

Peces

Relotges

Conjunts

Trofeus

Programes

10% DESCOMPTE FINS EL 31-01-24 AMB EL CODI CARTULARI
www.tiendaescacimat.es

L'Institut i l'equip del CARTULARI

Us desitgem unes

BONES FESTES de NADAL !!!

i un millor any 2024

40 ANYS DE LA COL·LOCACIÓ DEL RELLEU DEL BEAT FRANCESC CASTELLÓ A LA FAÇANA DE MONTSERRAT

El 2 d'octubre de 1983, fa 40 anys, fou inaugurat i beneït el relleu en pedra del beat a la façana principal del monestir de Montserrat.

El relleu fou esculpit per l'escultor Ramon Cuello i Riera, autor també de les imatges de la Mare de Déu i de Sant Josep de la basílica de la Sagrada Família i amb una llarga i reputada creació artística.

L'artista va voler representar el beat **Pere Tarrés** i un jove al seu costat, el beat lleidatà **Francesc Castelló** que porta la palma del martiri a la mà esquerra. El jove Francesc era un químic que treballava a la fàbrica Cros, i que amb només 22 anys, després d'estar empresonat per les seves conviccions religioses, va morir afusellat a Lleida el 1936. El jove laic, va ser beatificat l'11 de març de 2001 pel Papa Joan Pau II.

El doctor **Pere Tarrés** metge i capellà, va morir per malaltia el 1950 i va ser beatificat pel mateix Papa el 5 de setembre de 2004. Va exercir de metge de campanya durant la Guerra Civil en el bàndol republicà i va fer també un important i intens apostolat de lideratge i formació entre els joves.

*Relleu de pedra de Francesc Castelló
amb el doctor Pere Tarrés.
Foto: Jordi Curcó / Arxiu*

Inauguració del relleu, amb la senyera penjada a la balconada del monestir de Montserrat.
Foto: Jordi Curcó / Arxiu

Tots dos van ser destacats dirigents de la Federació de Joves Cristians de Catalunya.

La inauguració del relleu el 1983 va ser presidida per l'abat Cassià Maria Just. Hi van ser presents també a l'acte les germanes del jove màrtir, la Maria i la Teresina Castelló Aleu.

Al balcó on estava col·locat el relleu dels dos beats i penjava una gran senyera, símbol de catalanitat.

La plaça del santuari estava plena de gom a gom en homenatge als dos cristians i catalans. ©

Fonts: Síntesi de l'article de Jordi Curcó Pueyo, editat el 2 d'octubre de 2023 a "La Montaña" Diari de Ponent. - Fundació Pere Tarrés.

L'escultor Ramon Cuello i Riera, autor del relleu dels beats, amb la germana del doctor Tarrés.
Foto: Arxiu/ Ramon Cuello

A Enu Ramon Cuello i Riera
amb tot afecte i agraïment.
Teresina Castelló Aleu

SOPAR D'ESTIU

PRESENTACIÓ CARTULARI 48

30 de juny de 2023

Crònica de Lluïsa Goberna

Aquesta vegada vam escollir un espai nou per celebrar el Sopar d'Estiu, el lloc escollit va ser l'Hotel IBEROSTAR SELECTION PASEO DE GRACIA situat al bell mig de la plaça Catalunya de Barcelona, amb unes magnífiques vistes que es podien veure des del balcó-terrassa. Va ser una bona troballa, amb un espai molt agradable i un servei impecable.

En aquesta ocasió el dia va coincidir amb el 95 Aniversari del president de l'Institut, en Jaume Bertomeu. I a les postres els assistents van homenatjar el president amb el lliurament de diversos obsequis, en què hi van contribuir molts dels amics de l'Institut. Entre els regals hi va haver una magnífica cistella amb diverses plantes, un quadre amb la caricatura d'en Jaume, creat per l'amic Manel Esteban, i una mini estada en un balneari.

Visiblement emocionat per tantes sorpreses, va dirigir unes paraules d'agraïment a tots els assistents. I també va haver-hi el tradicional pastís amb espelmes i no podia faltar el brindis de tots els assistents.

Després d'aquest emotiu parèntesi es va passar a presentar el Cartulari 48 i el seu lliurament. Junt amb aquest Cartulari 48, en què sortia reflectit la visita al Monestir de les Avellanes, es va lliurar també el núm. 32, el qual contenia un ampli reportatge sobre una anterior visita que l'Institut havia fet al monestir.

I per finalitzar, com es costum, no podia faltar el sorteig de regals i cloenda de l'acte.

Una nit per recordar... ©

Tria On o Com Vols Viure?

Api - Aicat
Perit judicial

C/.Clot 93
08018 Barcelona
AICAT: 10378 API: 2559

**Màxima
Confidencialitat**

T'ho Financem

☎ (+34) 640 53 50 38
✉ administracion@as-ser.com
🌐 www.inmoas-ser.com

Àngel Gordon Hipnòleg Clínic

*Què podem aconseguir amb la
Hipnosi clínica?*

1. Eliminar l'addicció al tabac i altres addiccions
2. Alleujar transtorns afectius
3. Ansietat i depressió
4. Tractament de dolors crònics i fibromiàlgia
5. Millorar defenses de persones que reben quimioteràpia
6. Induir al somni a persones que pateixen d'insomni
7. Tractament indicat per a obesos que volen perdre pes

Avui al segle XXI
"La Hipnosi clínica"
és clau per solucionar
"els teus problemes"

C/Bailén, 169, pral. 3a
08037 Barcelona
Tel. i Fax 934 592 255

C/ Canonge Dorca, 4, 1r
17005 Girona
Tel. 630 051 601
angelgordonlions@hotmail.com

Feu una subscripció a la revista Cartulari i per només rebéreu els dos exemplars que s'editen semestralment

**14€
l'any**

Si esteu interessats a posar publicitat a la nostra revista, truqueu al telèfon que surt més baix i us informarem en tot el que necessiteu.

Si truqueu i dieu que heu vist aquesta informació, tindreu un preu especial

Tant per la subscripció com per la publicitat el telèfon i e-mail de contacte:
667 760 309 - institut@cartulari.cat

Fotografía Erich Andrés © Archivo fotográfico Juan-Javier Bofill

MUSEO DEL SURREALISMO
DE BARCELONA
DALÍ ESCULTOR
COLECCIÓN PRIVADA

